

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
Teologická fakulta

Dobrovoľníctvo v neziskových organizáciách v okrese
Spišská Nová Ves

Bakalárska práca Juraja Čurillu

Spišské Podhradie
2009

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
Teologická fakulta

Dobrovoľníctvo v neziskových organizáciách v okrese
Spišská Nová Ves

Bakalárska práca Juraja Čurillu
pod vedením PhDr. Márie Fábianovej

Spišské Podhradie
2009

BAKALÁRSKA PRÁCA

Juraj Čurilla

Meno a priezvisko:

12. júna 1978

Dátum narodenia:

Téma bakalárskej práce:

Dobrovoľníctvo v neziskových organizáciách v okrese Spišská Nová Ves

.....

.....

Vedúci bakalárskej práce:

PhDr. Mária Fábianová

Katedra:

Katedra sociálnej práce

Termín zadania:

15.12.2007

Termín odovzdania:

28.02.2009

Odporúčaná literatúra:

MAJDUCHOVÁ, H.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : Sprint vfra, 2004.

BÚTORA, M.: *Neziskový sektor a dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : SAIA-SCTS, 1995.

.....

OCHMANOVÁ, M.: *Dobrovoľníci – cenný zdroj pomoci*. Bratislava : SAIA- SCTS, 1997.

.....

.....

Schválil vedúci bakalárskej práce

V Spišskom Podhradí

30. novembra 2007

dňa

Schválil vedúci katedry:

V Košiciach dňa:

15. decembra 2007

L. S.

Čestné vyhlásenie

Dolupodpísaný Juraj Čurilla, narodený 12. júna 1978 v Krompachoch, týmto čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu s názvom:

Dobrovoľníctvo v neziskových organizáciách v okrese Spišská Nová Ves

vypracoval sám, a že literatúru, ktorú som pri jej tvorbe použil, som uviedol v zozname použitej literatúry tejto práce.

V Spišskom Podhradí dňa 20. februára 2009.

Podpis

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcej bakalárskej práce PhDr. Márii Fábianovej za odborné pedagogické vedenie a cenné rady, ktorými ma usmerňovala pri vypracovaní tejto práce.

Abstrakt

ČURILLA, Juraj: *Dobrovoľníctvo v neziskových organizáciách v okrese Spišská Nová Ves*. [bakalárska práca]. Katolícka univerzita v Ružomberku. Teologická fakulta; Katedra sociálnej práce. Školiteľ PhDr. Mária Fábianová. Komisia pre obhajoby: Sociálna práca. Predseda: Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár sociálnej práce. Spišské Podhradie : TF KE, 2009. 53 s.

Práca prezentuje problematiku dobrovoľníctva v neziskových organizáciách v okrese Spišská Nová Ves a v rámci celého Slovenska ako nevyhnutnú súčasť občianskej a demokratickej spoločnosti. Definuje dobrovoľníka ako prirodzený prejav občianskej zrelosti, ktorý prináša úžitok v prvom rade príjemcovi jeho pomoci, neziskovým organizáciám, ale aj samotnému dobrovoľníkovi. Predkladá formy, metodiky práce a stav dobrovoľníctva v spojení s neziskovými organizáciami. Dobrovoľníctvo v danom okrese reálne existuje, i keď nie je možné uviesť kvantitatívne a kvalitatívne údaje o rozsahu participácie občanov na dobrovoľníckych aktivitách. Dobrovoľníkov predstavuje ako ľudí, ktorí si zaslúžia spoločenské uznanie, vzhľadom na ich poslanie, aj keď v našej spoločnosti nezastávajú ešte stále tak výrazný spoločenský status a uznanie ako v krajinách s rozvinutou demokraciou.

Kľúčové slová: dobrovoľník, dobrovoľníctvo, nezisková organizácia, motivácia, manažment, spoločnosť.

Predhovor

Dobrovoľníctvo predstavuje sféru, ktorú z istého hľadiska obdivujeme. Pre mnohých z nás je súčasťou života, ktorú si pri svojich rozhodnutiach a činnostiach často ani neuvedomujeme.

Dobrovoľníctvo je neodmysliteľnou súčasťou každej modernej spoločnosti, prispieva k sociálnemu a aj hospodárskemu rozvoju, nie je však fenoménom a výdobytkom len súčasnosti, pretože v rôznych formách tu existuje od pradávna. Podstata tejto činnosti sa však za celé tisícročia nemenila, hlavnou myšlienkou dobrovoľníctva stále zostáva altruistická pomoc tým, ktorí ju potrebujú. Dobrovoľníctvo v širšom slova zmysle naplňa sociálne potreby, potreby sebarealizácie a pozitívneho názoru na samého dobrovoľníka a na spoločnosť. Za dvadsaťročné slovenskej demokracie pojmy dobrovoľník a nezisková organizácia vo veľkej miere prenikli do povedomia spoločnosti, a spájajú sa predovšetkým s pozitívnymi aktivitami mimovládnych organizácií, ale aj štátnych zariadení, eventuálne neinštitucionalizovaných záujmových skupín, kde v značnej miere práve množstvo a kvalita dobrovoľníckej činnosti, ktorá býva bez nároku na honorár, alebo je len symbolicky odmeňovaná, participuje na úspechu spomínaných oblastí. Tradícia dobrovoľníctva v totalitnom režime bola potlačovaná a tak nedosahuje kvality dobrovoľníckej pomoci existujúcej v rozvinutých západných spoločnostiach, avšak v istej forme prežila, ožíva a nadobúda hodnotné miesto v spoločnosti.

Uvedené poznatky v bakalárskej práci získane predovšetkým štúdiom dostupnej literatúry v oblasti dobrovoľníctva a neziskových organizácií sú určené širokej verejnosti a záujemcom o vykonávanie dobrovoľníckej činnosti.

Obsah

Úvod.....	10
1 DOBROVOENÍK.....	12
1. Definície dobrovoľníka	12
1.1.1 Základné charakteristiky a typológia dobrovoľníka	13
1.2 Profil dobrovoľníka	14
1.2.1 Kto sa môže stať dobrovoľníkom	15
1.2.2 Čo všetko môžu dobrovoľníci robiť	16
1.3 Verejná mienka o dobrovoľníkoch.....	17
2 NEZISKOVÉ ORGANIZÁCIE.....	19
2.1 Vymedzenie pojmu nezisková organizácia	20
2.1.1 Definície a charakteristiky neziskových organizácií	20
2.2 Právna úprava neziskových organizácií.....	21
2.2.1 Nadácie.....	21
2.2.2 Neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby	22
2.2.3 Neinvestičné fondy.....	22
2.2.4 Občianske združenie.....	23
2.3 Štruktúra neziskových organizácií	23
2.3.1 Kritéria pre klasifikáciu neziskových organizácií	23
2.3.2 Neformálne delenia neziskových organizácií	24
3 DOBROVOENÍCTVO	25
3.1 História dobrovoľníctva	26
3.1.1 Dobrovoľníctvo na Slovensku po roku 1989	27
3.2 Dobrovoľníctvo v širšom spoločenskom kontexte	27
3.2.1 Výhody a nevýhody dobrovoľníctva a dobrovoľníkov	28
3.3 Klasifikácia dobrovoľníctva, princípy dobrovoľníctva	29
3.3.1 Princípy dobrovoľníctva.....	31
4 MANAŽMENT DOBROVOENÍCTVA.....	32
4.1 Proces manažmentu dobrovoľníkov.....	32
4.1.1 Získavanie, nábor dobrovoľníkov	33
4.1.2 Výber a výcvik dobrovoľníkov	34
4.1.3 Supervízia , hodnotenie a ocenenie dobrovoľníkov	34
4.2 Motivácia k dobrovoľníctvu a udržateľnosť dobrovoľníkov.....	35
4.3 Manažment neziskových organizácií.....	36
5 NEZISKOVÉ ORGANIZÁCIE A DOBROVOENÍCTVO V PRAXI	39
5.1 Súčasný stav dobrovoľníctva na Slovensku a v okrese SNV	39
5.1.1 Členstvo v dobrovoľníckych organizáciách a dobrovoľná práca	41
5.2 Vízie dobrovoľníctva - potenciál dobrovoľníctva v budúcnosti.....	42
5.2.1 Európsky rok dobrovoľníctva 2011	42
5.3 Prípadové štúdie práce dobrovoľníkov v okrese SNV	43
5.3.1 Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska.....	43
5.3.2 Červený kríž	44
5.3.3 Nezisková organizácia Alžbetka	45
5.3.4 T.O.R.Rescue	45
ZÁVER	46
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	48
PRÍLOHY.....	50

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 <i>Názory na dobrovoľníctvo</i>	19
Tabuľka 2 <i>Počet registrovaných neziskových organizácií za obdobie rokov 2002-2007</i>	45
Tabuľka 3 <i>Počet registrovaných neziskových organizácií v okrese Spišská Nová Ves k 08.02.2009.....</i>	45
Tabuľka 4 <i>Rozsah dobrovoľníctva podľa členstva v dobrovoľníckych občianskych organizáciách</i>	46

Zoznam skratiek

ČSR	- Československá republika
EÚ	- Európska únia
IAVE	- Medzinárodná asociácia pre dobrovoľnícke úsilie
MV SR	- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MVO	- Mimovládna organizácia
NO	- Neziskové organizácie
OSN	- Organizácia Spojených národov
SČK	- Slovenský Červený kríž
SNV	- Spišská Nová Ves
SR	- Slovenská republika
USA	- Spojené štáty americké
Zb.	- Zbierka
Z.z.	- Zbierka zákonov

ÚVOD

Po celom svete pracujú stotisíce dobrovoľníkov, ich práca nie je dostatočne verejnosti známa a ocenená. Dobrovoľníci pracujú v rôznych oblastiach, na rôznych pozíciách, poskytujú pomoc sociálne najzraniteľnejším skupinám, či už ide o nezamestnaných, zdravotne postihnutých, príslušníkov národnostných menšín, seniorov, deti a mládež, závislým osobám a rôznym iným marginalizovaným skupinám. Vykonávať dobrovoľnícku činnosť možno v podstate všade, či už je táto činnosť vykonávaná v blízkom okolí, alebo na internacionálnom poli, cez programy medzinárodných organizácií.

V dnešnej konzumnej a predovšetkým materiálne orientovanej dobe reprezentuje dobrovoľník jav, ktorý prekračuje hranice štátov, sociálnych skupín a demonštruje možnosti spolužitia, ktoré sú založené na vyšších princípoch, na vzájomnej pomoci a solidarite.

Cieľom práce je definovať dobrovoľníka a neziskovú organizáciu, ich vzájomnú súvislosť a prepojenosť, možnosti uplatnenia dobrovoľníkov v existujúcich organizáciách v okrese Spišská Nová Ves. Práca je členená do piatich kapitol tak, aby sa jednotlivé časti venovali len jednej sfére súvisiacej s dobrovoľníctvom v neziskových organizáciách

Obsah prvej kapitoly je zameraný na osobu dobrovoľníka, definovanie tohto pojmu, charakteristiku, s orientáciou na jeho prácu a oblasti pôsobenia. Tento okruh je doplnený o verejnú mienku vo vzťahu k dobrovoľníctvu.

Druhá kapitola smeruje k prezentácii neziskovej organizácie, predovšetkým s orientáciou na súčasnú právnu úpravu, teda delenie na nadácie, neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby, neinvestičné fondy a občianske združenia, venuje sa taktiež ďalším kritériám ich členenia.

Tretia kapitola je venovaná samotnému dobrovoľníctvu, počnúc históriou dobrovoľníctva a končiac princípmi, ktoré sa odrážajú v práci dobrovoľníkov v súčasnosti.

Manažmentu dobrovoľníctva ako neodmysliteľnej súčasti dobrovoľníckych činností je venovaná štvrtá kapitola, upozorňuje na možnosti získavania dobrovoľníkov a konkrétnej spolupráce s dobrovoľníkmi. Predstavuje taktiež motiváciu ako najvýraznejší faktora ovplyvňujúci dobrovoľníka.

Časť piatej kapitoly opisuje súčasný stav dobrovoľníctva, popisuje neziskové organizácie, ktoré v značnej miere využívajú vo svojich činnostiach dobrovoľníkov. Uvádza taktiež niekoľko vízií dobrovoľníckej práce.

Dominantným postup pri spracovaní vymedzenej tematiky je metóda opisnej analýzy v podobe štúdia vedeckej literatúry v oblasti dobrovoľníctva , predovšetkým od slovenských autorov, ktorí sú v danej sfére odborníkmi.

1 DOBROVOLNÍK

Pred niekoľkými desiatkami rokov považovali organizácie dobrovoľníkov „za pomocnú silu.“ Zverovali im predovšetkým nezáživné a podradné práce, ktoré nechcel robiť nikto iný. Nezapájali ich do procesu riadenia, nevysvetľovali poslanie, víziu, hodnoty a ciele organizácie. Výsledkom bola vysoká fluktuácia dobrovoľníkov, nízka motivácia, malý efekt. V súčasnosti MVO zmenili prístup k dobrovoľníkom, pochopili, že dobrovoľník je predovšetkým spolupracovník.¹

Najmä zahraničná prax ukazuje, že dobrovoľníctvo je bežnou súčasťou života, tradíciou, ktorá sa odovzdáva z generácie na generáciu, je rozšírené a prirodzené a vykonávajú ju ľudia vo všetkých etapách života.

Dobrovoľníci pracujú vo všetkých oblastiach spoločenského života, ich práca bez nároku na odmenu je spoločnosťou vysoko cenená.

U nás sa táto potreba ako keby vytrácala pod neustálym tlakom prežiť, hlavne ekonomické priority poskytujú málo priestoru, aby sme pomáhali iným bezodplatne. Aj keď začíname si uvedomovať, že dobrovoľníctvo je neodmysliteľnou súčasťou každej modernej spoločnosti a prispieva k hospodárskemu a sociálnemu rozvoju daných spoločenskostí.²

1.1 Definície dobrovoľníka

Dobrovoľník (latinsky voluntarius – ochotný, naklonený; anglicky-dobrovoľník) je podľa Hledíkovej (1996) *„človek, ktorý ponúka organizácii svoje znalosti, schopnosti, zručnosti a skúsenosti za dohodnutých podmienok a nie je za túto činnosť finančne odmenený formou platu“*.³

Dobrovoľník patrí do väčšiny pracovníkov neziskových organizácií. Autorka Majduchová H. uvádza túto definíciu: *„Dobrovoľník je občan, ktorý slobodne a nie v mene istých morálnych záväzkov či zákonných povinností, buduje svoj občiansky i osobný život na základoch solidarity. Po splnení si svojich občianskych, verejných*

¹Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vbra, 2004, s. 102.

²Porov.: HAĎŽI-MICEVA, K.: *Dobrovoľníctvo a právna úprava*. Bratislava : NOS, 2008, s. 4 - 8.

³Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. et al.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : ASSP , 2002, s. 7.

*a osobných povinností sa dobrovoľník nezištne dáva k dispozícii komunite, pričom stavia na kreatívnom prístupe k riešeniu novovznikajúcich miestnych potrieb a na prvé miesto kladie pomoc chudobným, zanedbávaným, slabým, stojacim na okraji spoločnosti. (nuovo Dizionario di Sociologia)“.*⁴

Dobrovoľník je teda človek, ktorý bez nároku na honorár poskytuje svoj čas, energiu, vedomosti a zručnosti v prospech ostatných ľudí v spoločnosti. Rola dobrovoľníka je vymedzená tak, aby sa príjemca pomoci mohol na ňu v dohodnutom rámci spoľahnúť. Dobrovoľník môže byť vnímaný ako spoľahlivý pomocník, na ktorého je možné mať podobné nároky ako na plateného zamestnanca. V zapätí ale musíme povedať, že i profesionálne vedené dobrovoľníctvo si môže zachovať neformálnosť a spontaneitu, ktoré sú pre dobrovoľníctvo charakteristické a nevyhnutné.

Na celosvetovej konferencii o dobrovoľníctve v Amsterdame v januári 2001 svetovou organizáciou IAVE zaznelo nasledujúce poslanstvo: Slobodne a dobrovoľne zvolená aktivita a pomoc sú tým, čo činia z dobrovoľníka nositeľa procesu a zmien v spoločnosti. Jeho tvorivá energia je silou, ktorá pomáha hľadať a otvárať zdroje a možnosti nových riešení. Tým sa stáva mostom procesu spolupráce medzi štátom, komerčným sektorom a sektorom neziskových organizácií.⁵

1.1.1 Základné charakteristiky a typológia dobrovoľníka

Pri charakteristike dobrovoľníka sa najčastejšie uvádzajú vlastnosti, ako je otvorená myseľ, citlivosť, schopnosť spolupracovať, odborný postoj, ochota pracovať bez nároku na odmenu, tolerancia, vysoká motivácia a nezainteresovanosť. Dobrovoľník musí spĺňať veľmi vysoké očakávania a mal by byť veľmi cenným, takmer ideálnym tvorom. Hoci v skutočnom svete nie je pravdepodobné, že dobrovoľníci splnia všetky očakávania, niektoré z nich si možno osvojiť. Za najdôležitejšiu zo všetkých vyššie uvádzaných vlastností by sme označili ochotu pracovať bez nároku na odmenu.⁶

⁴MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vbra, 2004, s. 101- 102.

⁵Porov.: TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O.: *Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciách*. Praha : Portál, 2002, s. 35-36.

⁶Porov.: OCHMANOVÁ, M., JORDAN, P.: *Dobrovoľníci – cenný zdroj pomoci*. Bratislava : SAIA- SCTS, 1997, s. 7.

V slovenskej dobrovoľníckej praxi sa stretávame v podstate s tromi základnými typmi dobrovoľníkov:

- ľudia pracujúci v organizácii bez akejkoľvek finančnej náhrady a kompenzácie;
- odborníci (prekladatelia, právnici, terapeuti), ktorí poskytujú vysokošpecializované služby, a ktorí sú ohodnotení len symbolickou odmenou;
- členovia správnych rád organizácií.

Dobrovoľnícku populáciu môžeme rozdeliť i vzhľadom na vek a jeho prípadne výhody či obmedzenia:

Mladší vek:

- originalita, kreativita, fyzická zdatnosť, cieľavedomosť, komunikatívnosť;
- nezodpovednosť, ľahostajnosť, nezáujem;

Stredný vek

- dostatok skúseností, schopnosť prijať a efektívne spracovať informácie, schopnosť adaptovať sa, potreba pomáhať;
- nedostatok času, znížená fyzická výkonnosť;

Starší vek

- samota, potreba byť užitočný, veľa vedomostí, skúsenosti, dostatok času;
- zdravotné problémy, tvrdohlavosť, slabšia výkonnosť, zatrpknutosť, životná rezignácia;

Pre tieto vekové skupiny existujú spoločné charakteristiky: altruizmus, ochota pomôcť, empatia, ochota venovať čas, komunikatívnosť, potreba sebarealizácie.⁷

1.2 Profíl dobrovoľníka

Dobrovoľnícka práca môže byť vítanou zmenou, ak človek nemôže uspokojiť svoje potreby prácou vo svojej profesii, nakoľko umožňuje oslobodiť sa od rutinných a nudných každodenných povinností. Obyčajne sa snažíme robiť také veci, ktoré sa nám zdajú byť dôležité a zmysluplné z hľadiska uspokojovania vlastných potrieb. Dobrovoľnícka činnosť môže uspokojovať aj potrebu kontaktu s inými ľuďmi, pocitu príslušnosti, sebarealizácie a podpory istých hodnôt. Dobrovoľnícka práca poskytuje každému možnosť hľadať si svoje miesto bez ohľadu na ponúkané peniaze. Ľudia,

⁷Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. et al.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : ASSP, 2002, s. 11 - 12.

ktorí sa prihlásia za dobrovoľníkov, sú niekedy ochotní robiť také veci, aké by v platenom zamestnaní nikdy nerobili.⁸

O prínose dobrovoľníctva môžeme hovoriť v spoločenskej a individuálnej rovine. V spoločenskej prispievajú dobrovoľníci okrem iného aj k sociálnej integrácii, v individuálnej rovine môže byť dobrovoľnícka práca spôsobom seberealizácie, trávenia voľného času, získavania profesionálnych zručností či znalostí, spoznávania nových ľudí a prejavom altruizmu.⁹

1.2.1 Kto sa môže stať dobrovoľníkom

„Najčastejšou odpoveďou na otázku, kto sa môže stať dobrovoľníkom, je, že dobrovoľníkom by mal byť zrelý človek, ktorý je schopný a zodpovedný a ktorý dobrovoľníckej činnosti môže venovať svoj čas a schopnosti. S výnimkou malých detí sa dobrovoľníkom môže stať ktokoľvek, kto vedome pracuje v prospech iných a je duševne aj telesne zdravý. Je zrejmé, že nie každý človek môže pracovať v každej organizácii. Možná oblasť činnosti závisí od požiadaviek konkrétneho programu, od umiestnenia organizácie a schopnosti dobrovoľníka.“¹⁰

Miera dobrovoľníctva je úzko spätá s individuálnymi charakteristikami človeka ako takého. Dobrovoľníkmi sú:

- rovnako ženy ako aj muži (percento mužov a žien, ktorí vykonávali dobrovoľnícku aktivitu, je takmer rovnaké: 45 % mužov a 46 % žien);
- vo zvýšenej miere ľudia strednej generácie od 30 do 59 rokov (v priemere 50 %), mladí ľudia do 30 rokov (v priemere 40 %), a nad 60 rokov (v priemere 42 %);
- vzdelanejší ľudia (podiel na dobrovoľníckych aktivitách je najvyšší u vysokoškolsky vzdelaných – 57 % a znižuje sa priamo úmerne so znižovaním stupňa dosiahnutého vzdelania: 43 % u ľudí so stredoškolským vzdelaním, 45 % u ľudí s učňovským vzdelaním, 42 % u ľudí so základným vzdelaním);
- ženatí a vydatí vo väčšej miere (50 %) ako ostatní (slobodní – 40 %, ovdovení – 37 % a rozvedení – 35 %);

⁸Porov.: OCHMANOVÁ, M., JORDAN, P.: *Dobrovoľníci – cenný zdroj pomoci*. Bratislava : SAIA- SCTS, 1997, s. 10 - 11.

⁹Porov.: MAROŠIOVÁ, L., MAJCHÁREK, J.: *Dobrovoľníci: prípadové štúdie*. Bratislava : IVO, 2005, s. 64.

¹⁰ OCHMANOVÁ, M., JORDAN, P.: *Dobrovoľníci – cenný zdroj pomoci*. Bratislava : SAIA- SCTS, 1997, s. 6 - 7.

- vo väčšej miere duševne pracujúci a všeobecne ľudia ekonomicky aktívni (46 až 52 % z nich) ako ekonomicky neaktívne skupiny (40 až 43 %);
- veriaci ľudia navštevujúci pravidelne bohoslužby;
- ľudia bohatší rovnako ako chudobnejší (príjem na hlavu do 2000 Sk – 54 %, príjem na hlavu domácnosti od 4000 do 4999 Sk – 55 %), v príjmovej skupine nad 5000 Sk však dobrovoľníci len 41 %;
- obyvatelia vidieka (55 %), na rozdiel od mestskej populácie (41 %);
- najmenej obyvatelia sídel nad 100 tisíc (35%).¹¹

1.2.2 Čo všetko môžu dobrovoľníci robiť

Práce, ktoré majú vykonávať dobrovoľníci, zvyčajne bývajú štruktúrované podľa úloh zadávaných riadne plateným zamestnancom. Pričom dobrovoľníci vstupujú v úlohe pomocníkov, alebo asistentov. Tento režim nie je zlý, ale môže viesť k obmedzovaniu úlohy dobrovoľníkov. Organizácie by mali tvorivo definovať oblasti určené na dobrovoľnícku činnosť a úlohy, ktoré majú dobrovoľníci vykonávať.

MVO môže dobrovoľníkom zadávať také úlohy, ktoré sa nikdy nestanú platenými činnosťami na plný úväzok, ale pritom prispievajú k plneniu cieľov programu, napr. navštevovanie pacientov v nemocniciach, donáška jedál osobám, ktoré nemôžu opustiť svoje bydlisko, práca s deťmi v škole, alebo sprevádzanie pri návšteve historických pamiatok.

Dobrovoľník môže vykonávať prácu akéhokoľvek druhu a to nielen také veci, ktoré sú jednoduché a nevyžadujú si žiadne odborné schopnosti. Dobrovoľník nie je len dobrodincom a pomocníkom, alebo sociálne orientovaným a starostlivým občanom, ale môže byť zároveň učiteľom, odborníkom na počítač, politikom, inžinierom alebo projektantom. Pritom platí, že čokoľvek, čo dobrovoľníci robia, by mali robiť profesionálnym spôsobom. Pri prideľovaní úloh dobrovoľníkom by mali organizácie prihliadať na osobné schopnosti každého jednotlivca bez ohľadu na to, akú prax majú platení zamestnanci, ich vedomosti sú vždy do istej miery obmedzené. Dobrovoľníci môžu vždy prispieť novým pohľadom na vec. Preto je dobré pracovať s dobrovoľníkmi rôzneho veku a rôznych povolání a kvalifikácie.¹²

¹¹Porov.: BAŤOVÁ, K.: Dobrovoľníctvo a darcovstvo na Slovensku. In: WOLEKOVÁ, H. (edit.): *Dobrovoľníctvo vo svetle výskumu*. Bratislava : SPACE, 2002, s. 52.

¹²Porov.: OCHMANOVÁ, M., JORDAN, P.: *Dobrovoľníci – cenný zdroj pomoci*. Bratislava : SAIA- SCTS, 1997, s. 7- 8.

Dobrovoľníci najčastejšie pracujú v týchto oblastiach: pomoc ľuďom v núdzi, nemocniciam, zdravotníckym a sociálnym zariadeniam; podpora školstvu a vzdelávaniu; rozvoj obcí a sídlisk; ochrana životného prostredia; humanitná pomoc krajinám postihnutým katastrofou a utečencom z iných krajín; podpora športovej a rekreačnej činnosti; podpora kultúry a umeleckej činnosti; (Pracovný materiál levočskej skupiny, Bratislava, 2000).

Sociálne najširšou oblasťou pre pôsobenie dobrovoľníkov je oblasť humanity a charity. Dobrovoľníci v nej najčastejšie vykonávajú tieto aktivity: práca vo výbore a správnych radách; získanie finančných prostriedkov pre činnosť organizácie; poskytovanie rád a usmernení (právných, sociálnych, ekonomických, a podobne); organizovanie rekreačných aktivít pre členov a klientov organizácie; sociálne a odborné poradenstvo pre klientov organizácie; prednášanie, lektorská činnosť; poskytovanie alebo vyhľadávanie informácií, relevantných pre chod organizácie; práca v teréne; návštevy ľudí, ktorí potrebujú pomoc (opustení, starí, bezvládni, chorí, umierajúci, dysfunkčné rodiny a podobne); práca v nemocniciach (voľnočasové aktivity, pomoc pacientom pri učení); pomoc pri administratívnych prácach organizácie; administratívne riadenie organizácie, resp. jej projektov; propagácia, vedenie kampaní; pomoc pri riešení konfliktov skupín a jednotlivcov.¹³

1.3 Verejná mienka o dobrovoľníkoch

Spoločnosť má k dobrovoľníctvu rôzne postoje, existujú takí ľudia, ktorí majú konkrétny osobný dôvod, prečo sa venovať dobrovoľníckej činnosti, iní taký dôvod nemajú. Tabuľka č.1 prezentuje niekoľko názorov na dobrovoľnícke aktivity a postoje respondentov k nim. To, či ľudia vykonávajú alebo nevykonávajú dobrovoľnícku prácu, závisí od ich motivácie, kladných postojov, presvedčení o jej užitočnosti alebo naopak zlých skúseností, nekompletnosti dobrovoľníkov, či suplovania inak platenej práce.

Vysvetlivky:

1 - úplne súhlasím; 2 - skôr súhlasím; 3 - skôr nesúhlasím;
4 - vôbec nesúhlasím; 5 - neviem, netýka sa ma to.

¹³Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. et al.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : ASSP , 2002, s. 11.

Tabuľka 1 *Názory na dobrovoľníctvo.*

	1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)
Dobrovoľníci ponúkajú niečo iné, čo neposkytujú platení profesionáli	31,1	38,7	10,5	3,0	16,7
Keby si štát plnil všetky svoje povinnosti, nebolo by treba dobrovoľníkov	27,9	26,6	29,4	7,8	8,3
Neverím v dobrovoľníctvo	5,0	13,0	35,3	36,4	10,4
Ľudí, ktorí robia pre iných, vedie k tomu ich náboženské presvedčenie	15,2	35,6	25,5	11,9	11,9
Dobrovoľníci robia prácu, ktorú by mali robiť platení pracovníci	16,9	31,2	31,2	8,7	12
Nemám čas venovať sa dobrovoľníctvu	23,4	23,2	25,6	19,3	8,5
Mal/-a som zlé skúsenosti s dobrovoľníctvom	4,0	9,4	31,1	36,6	18,9
Mohol/-la by som sa viac venovať dobrovoľníctvu	10,8	31,6	26,2	15,0	16,5
Dobrovoľníctvo človeku obohacuje život	29,0	10,2	8,2	3,8	18,8
Dobrovoľníctvo človeku pomáha pri jeho spoločenskom a pracovnom postupe	10,1	27,0	23,3	16,2	23,3
Organizácie, ktoré využívajú prácu dobrovoľníkov, sú zvyčajne amatérske	11,8	24,4	25,0	7,7	31,1
Každý ma morálnu povinnosť v niektorom období svojho života vykonávať dobrovoľnícku činnosť pre iných	25,3	41,0	16,3	6,3	11,1

Zdroj : Baťová K.

Tabuľka prezentuje nasledovné údaje: dobrovoľníctvo vo vedomí ľudí predstavuje práca, ktorá nie je pokrytá profesionálne platenými odborníkmi, 55% opýtaných súhlasí s názorom, že dobrovoľníci „zatierajú“ biele miesta zanedbané štátom. Poskytnutie pomoci iným nie je otázkou vierovyznania, dobrovoľníctvo do veľkej miery supluje platenú prácu, čas na dobrovoľníctvo nemá polovica opýtaných. Ľudia majú väčšinou dobrú skúsenosť s prácou dobrovoľníkov, takmer polovica respondentov by sa zapojila do dobrovoľníckych aktivít, keby boli o to požiadaní, dobrovoľníctvo pre opýtaných predstavuje určité obohatenie života, 40% respondentov si myslí (oproti 37%, ktorí si to nemyslia), že práca dobrovoľníka nie je schodom k vzostupu na spoločenskom a pracovnom rebríčku, u väčšiny panuje názor, že profesionálne organizácie menej využívajú dobrovoľnícke aktivity ako amatérske. Vysoko je zastúpené presvedčenie, že dobrovoľnícka činnosť by mala byť súčasťou života každého človeka aspoň v určitom období.¹⁴

¹⁴Porov.: BAŤOVÁ, K.: Dobrovoľníctvo a darcovstvo na Slovensku. In: WOLEKOVÁ, H. (edit.): *Dobrovoľníctvo vo svetle výskumu*. Bratislava : SPACE, 2002, s. 53 – 54.

2 NEZISKOVÉ ORGANIZÁCIE

V úvode sa pristavme pri terminológii, ktorá v tejto oblasti doposiaľ nie je ujednotená a odráža mnohovrstvenosť a pestrosť príslušných aktivít. Každé zo zaužívaných označení zdôrazňuje niektorú stránku a opomína iné.

Tretí sektor- tento výraz poukazuje na to, že ide o sektor pôsobiaci v priestore medzi štátom a trhom. **Neziskový sektor**- v tomto prípade na rozdiel od komerčných a ziskových organizácií cieľom nie je vytvárať zisk a rozdeľovať ho medzi vlastníkov.

Dobrovoľnícky sektor- týmto termínom sa vyzdvihuje podiel dobrovoľníkov. Výraz **nezávislý sektor** naznačuje nezávislosť sektora od štátu a trhu (hoci ide o nezávislosť relatívnu, pretože organizácie tretieho sektora sú dotované štátom i súkromným sektorom). **Mimovládne organizácie** (MVO, v medzinárodnej komunikácii zaužívané pod skratkou MGOs „non- governmental organizations“) má sa na mysli, že ich založenie a činnosť nie sú viazané na rozhodnutie štátneho orgánu a nie sú mu bezprostredne podriadené. Výraz **charitatívne** (humanitárne, filantropické, dobročinné) **organizácie** upozorňuje na verejnoprospešný charakter takýchto organizácií a zahŕňa tiež dávne tradície dobročinnosti, milosrdenstva, kresťanskej lásky k blížnemu. Prívlastkom **svojpomocné** (skupiny, kluby, organizácie) sa kladie dôraz na vlastné sily, schopnosti a skúsenosti, na vzájomnú pomoc poskytovanú často mimo rámca oficiálnych, profesionálnych služieb. **Sektor oslobodený od daní** („tax-exempt sector“) - termín používaný v zahraničí, ktorým sa zdôrazňuje okolnosť, že v USA a v krajinách západnej Európy sú organizácie pôsobiace v tomto sektore v rôznej miere oslobodené od niektorých daní resp. majú iné finančné úľavy. **Súkromný neziskový sektor** predstavuje organizácie, ktoré síce vznikli ako súkromné, ale slúžia verejným cieľom.¹⁵

V súvislosti s MVO treba zdôrazniť aj možnosti existencie problémov v tejto oblasti a to od zneužívania na pranie špinavých peňazí, cez nekvalifikovaný amaterizmus, až po ignorovanie záujmov širšieho celku a obhajovanie výlučne vlastných záujmov. Experimentovanie so sociálnymi inováciami môže byť nebezpečné a nesmieme zabudnúť, že i krajné nacionalistické hnutia, vrátane

¹⁵Porov.: BÚTORA, M., FIALOVÁ, Z.: *Neziskový sektor a dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : SAIA – SCTS, 1995, s. 13.

nacizmu, tiež začínali ako dobrovoľnícke organizácie. Podľa M. Potúčka: „*Tretí sektor funguje lepšie ako štát a trh tam, kde nejde o zisk; kde sa treba vcítiť do potrieb iných; kde treba mať ochotu pomôcť; kde sa vyžaduje celkový prístup; predpokladá sa dôvera zo strany klientov; kde sa vyžaduje dobrovoľnícka práca.*“¹⁶

2.1 Vymedzenie pojmu neziskovej organizácie

Nezisková organizácia je pojem, na ktorý v súčasnosti v SR nenájdeme žiadny platný právny predpis. Je to termín, ktorý sa vžil skôr vo všeobecnom ponímaní, pretože zahrňuje mnoho organizácií z rôznych oblastí. Dlhú dobu sa uvažovalo o osobitnom zákone, ktorý by vymedzil NO, najmä predmet jej činnosti, spôsob vzniku, hospodárenie, poprípadе spôsob jej zdaňovania. V súčasnosti sa už upustilo od myšlienky riešiť túto oblasť komplexne osobitným zákonom. Každý typ organizácie je zriadený osobitným predpisom, ktorý upravuje najmä účel zriadenia, vznik, zrušenie, zánik, hospodárenie a kontrolu.¹⁷

Z medzinárodného hľadiska sa najčastejšie presadzuje označenie „nevládne neziskové organizácie“ alebo „mimovládne neziskové organizácie“. Takýto pohľad zodpovedá predovšetkým americkému poňatiu spoločnosti a vlády (government). Prenosom do európskeho prostredia dochádza k posunu – vláda sa tu chápe ako štátna moc (výkonná moc, oddelená od zákonodarnej a súdnej moci). Preto sa používa pojem „neštátne neziskové organizácie“. Pôvodné americké hľadisko, ktoré vychádza z dynamického chápania (ide o organizácie, ktorých činnosť priamo nesúvisí s tým čo prináleží vláde) – sa v Európe mení na statické poňatie (nie sú založené štátom). To ale spôsobuje nejasnú pozíciu organizácií, založených či zriadených obcami podľa pravidiel, ktoré určuje štát – pretože obce sú neštátne subjekty a organizácie, ktoré zriaďujú vo svojej pôsobnosti, sú tiež neštátne a neziskové, ale od štátnych a rozpočtových príspevkových organizácií sa výrazne nelíšia.¹⁸

2.1.1 Definície a charakteristiky neziskových organizácií

Pri definovaní typu organizácie spadajúcej do označenia „nezisková

¹⁶Porov.: SINCLAIR, K.: Úskalí a riziká tretieho sektora. In: PAULINIOVÁ, Z. (edit.): *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava : Print Production, 1998, s.167.

¹⁷Porov.: KUVÍKOVÁ, H.: *Neziskové organizácie v Európskej únii*. Banská Bystrica : OZ Ekonomía, 2006, s. 6.

¹⁸Porov.: KUVÍKOVÁ, H.: *Neziskové organizácie v Európskej únii*. Banská Bystrica : OZ Ekonomía, 2006, s. 6 - 7.

organizácia“ je možné použiť tzv. „štrukturálno-operačnú definíciu“ neziskových organizácií podľa Salamona a Ahneiera. Podľa nich teda ide o organizácie, ktoré sú inštitucionalizované, (formálne organizované), alebo súkromné (inštitucionálne oddelené od štátnej správy), prípadne neziskové (nerozdeľujú prípadný zisk z činnosti svojim vlastníkom či správcom), samosprávne, (schopné riadiť samy seba) a dobrovoľné, (dobrovoľná účasť na svojich činnostiach v podobe dobrovoľnej práce alebo financií). Európska komisia v dokumentoch z roku 1997 – 2000 zdôraznila päť charakteristík spájajúcich sa v pojme „nevládne organizácie“: neziskovosť, dobrovoľnosť, organizovanosť, nezávislosť, verejná prospešnosť.¹⁹

2.2 Právna úprava neziskových organizácií

V tejto podkapitole si preberieme organizácie, ktoré napĺňajú znaky neziskovej organizácie. *Nadácie zriadené zákonom č. 34/2002 Z.z.*, ktoré plnenia verejnoprospešné funkcie humanitárneho charakteru, na ochranu životného prostredia, kultúrnych a prírodných hodnôt, zdravia a vzdelanosti, a podobne. *Neziskové organizácie zriadené zákonom č. 35/2002 Z.z.*, ktoré plnia verejnoprospešné služby. *Neinvestičné fondy zriadené zákonom č. 147/1997 Z.z.*, ktoré sa zriaďujú na plnenie všeobecne prospešného účelu, prípadne na individuálne určenú humanitárnu pomoc, jednotlivcovi, alebo skupine osôb. *Občianske združenia, spolky, spoločnosti, zväzy, hnutia, kluby a odborové organizácie, ktoré vznikajú na základe zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov.* Združenia sú založené na členskej základni a zameriavajú sa na dosahovanie cieľov stanovených členmi. V nasledujúcom texte uvádzame stručnú charakteristiku vybraných právnych foriem neziskových organizácií.²⁰

2.2.1 Nadácie

Nadácia je účelové združenie majetku, ktorý slúži na podporu verejnoprospešného účelu. Je to právnická osoba, zapisuje sa do registra nadácií, ktoré vedie MV SR. Verejnoprospešným účelom sa rozumie rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt, realizácia a ochrana ľudských práv alebo iných humanitných hodnôt, ochrana zdravia, ochrana práv a detí a mládeže, rozvoj vedy, vzdelania,

¹⁹Porov.: KUVÍKOVÁ, H.: *Neziskové organizácie v Európskej únii*. Banská Bystrica : OZ Ekológia, 2006, s. 7.

²⁰Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vbra, 2004, s. 32.

telovýchovy a plnenie individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb, ktoré sa ocitli v ohrození života alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou. Zákon definuje, čo sa rozumie pod nadačnou činnosťou poskytovaním peňažných a nepeňažných prostriedkov z majetku nadácie tretím osobám, správu majetku nadácie vrátane nadačných fondov a inú činnosť v súlade s verejnoprospešným účelom.²¹

2.2.2 Neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby

Zákon definuje neziskové organizácie ako právnickú osobu, ktorá poskytuje všeobecne prospešné služby za vopred určených a pre všetkých používateľov rovnakých podmienok a ktorej zisk sa nesmie použiť v prospech zakladateľov, členov orgánov ani jej zamestnancov, ale musí sa použiť v celom rozsahu na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb.

Všeobecne prospešné služby sú najmä: poskytovanie zdravotníckej starostlivosti, poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárnej starostlivosti, tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt, ochrana ľudských práv a základných hodnôt, vzdelanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry, výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby, tvorba a ochrana životného prostredia a ochrana zdravia obyvateľstva, služby na podporu regionálneho rozvoja zamestnanosti, zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu.²²

2.2.3 Neinvestičné fondy

Fond je neziskovou právnickou osobou, ktorá združuje peňažné prostriedky určené na plnenie všeobecne prospešného účelu alebo individuálne určenej humanitárnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb, ktoré sa ocitli v ohrození života alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou. Fond môže vlastniť aj veci nevyhnutne potrebné na jeho správu v rozsahu, ktorý je určený v štatúte.

Za všeobecne prospešný účel sa považuje najmä: rozvoj a ochrana

²¹Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vŕa, 2004, s. 33.

²²Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vŕa, 2004, s. 38 - 40

duchovných hodnôt, ochrana ľudských práv, zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt, ochrana a podpora vzdelávania, rozvoj sociálnych služieb.²³

2.2.4 Občianske združenie

Občianske združenie je právnickou osobou a slúži na uspokojovanie vlastných záujmov občanov. Občania sa majú právo združovať. Na výkon tohto práva nie je potrebné žiadne povolenie štátneho orgánu.

Zákon o združovaní občanov rozlišuje tieto právnické osoby: spolky; spoločnosti, napr. vedecká spoločnosť; zväzy – nie je právne významný rozdiel medzi spolkom, zväzom a spoločnosťou; hnutia – nie politické hnutia; kluby – napr. na trávenie voľného času; odborové organizácie; organizácie zamestnávateľov. Tento zákon sa však nevzťahuje na združovanie občanov v politických stranách a hnutiach, v cirkvách a náboženských obciach, ani zárobkovú činnosť alebo na zabezpečenie riadneho výkonu niektorých povolání.²⁴

2.3 Štruktúra neziskových organizácií

Počet mimovládnych neziskových organizácií neustále rastie. Môžeme ich rozdeliť z hľadiska niekoľkých kritérií. Po právnej stránke mimovládne organizácie sme rozdelili v predchádzajúcej kapitole. V ďalšom delení môžeme uplatniť hľadisko oblasti pôsobenia, obsahu a zamerania činnosti. Medzinárodná klasifikácia neziskových organizácií (ICNPO) pozná takéto delenie aktivít neziskového sektora: *kultúra a rekreácia; vzdelávanie a výskum; zdravotná starostlivosť; sociálne služby, životné prostredia, ochrana zvierat; Rozvoj a bývanie; ochrana práv skupín a jednotlivcov; dobročinnosť; medzinárodné organizácie; Cirkvi a náboženské spoločnosti; podnikateľské a profesionálne združenia, odborové zväzy.²⁵*

2.3.1 Kritéria pre klasifikáciu neziskových organizácií

Pre bližšiu klasifikáciu neziskových organizácií je nutné vybrať vhodné

²³Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vŕa, 2004, s. 44.

²⁴Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vŕa, 2004, s. 47.

²⁵Porov.: JANTO, J.: *Mimovládne neziskové organizácie*. In: ROLKOVÁ, N. (edit.): *Desaťročie Slovenskej republiky*. Žilina : Matica slovenská, 2004, s. 340 - 341.

kritérium pre ich členenie. Uvedomujeme si, že voľba kritéria je vždy účelová, na druhej strane nám vhodne zvolené kritérium pomôže poznať štruktúru prvkov a väzieb v danej problematike.

Podľa kritérií zakladateľa sa neziskové organizácie delia na založené štátnou správou alebo samosprávou, na organizácie založené súkromnou právnickou alebo fyzickou osobou, či organizácie, ktoré vznikli ako verejnoprávne zo zákona.

Podľa globálneho charakteru poslania sa neziskové organizácie členia na verejne prospešné, ktoré uspokojujú potreby verejnosti a vzájomne prospešné, ktoré sú zriaďované za účelom vzájomnej pomoci občanov.

Podľa kritéria právnej organizačnej formy sa neziskové organizácie členia na organizácie založené podľa zákona o hospodárení s rozpočtovými prostriedkami zo štátneho rozpočtu a o finančnom hospodárení rozpočtových a príspevkových organizácií, na organizácie založené podľa ostatných zákonov platných pre neziskové organizácie a organizácie založené podľa Obchodného zákonníka.

Podľa kritéria financovania sa neziskové organizácie členia na organizácie financované úplne z verejných rozpočtov, čiastočne z verejných rozpočtov, z vlastných príjmov predajom produkovaných statkov a organizácie financované z iných zdrojov (dary, zbierky, sponzoring, granty).²⁶

2.3.2 Neformálne delenia neziskových organizácií

Z hľadiska **verejnoprospešnosti** rozoznávame organizácie: všeobecne prospešné (slúžiace najmä pre dobro verejnosti) a vzájomne prospešné – zamerané hlavne na pomoc vlastným členom. Z pohľadu **realizácie aktivít** sú to potom grantové organizácie (poskytujú materiálnu pomoc pre rôzne programy) a organizácie, ktoré priamo realizujú projekty.

Iné, neformálnejšie delenia vychádzajúce predovšetkým z **motívov a cieľov** založenia, zo **závislosti** od iných subjektov či **miery a dĺžky aktivity** združenia: *školské organizácie*, *„jednorazové“ organizácie*, *„pobočky“* (prepojené na iné, väčšie subjekty), *pološtátne združenia*, *samostatné vyprofilované organizácie* (závislé od grantov).²⁷

²⁶Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vŕa, 2004, s. 25.

²⁷Porov.: JANTO, J.: *Mimovládne neziskové organizácie*. In: ROLKOVÁ, N. (edit.): *Desaťrocie Slovenskej republiky*. Žilina : Matica slovenská, 2004, s. 341 - 342.

3 DOBROVOLNÍCTVO

Dobrovoľníctvo – slovo, ktoré obsahuje v sebe dve kvality, a to dobro a vôľa, ide o neplatenú činnosť, ktorá nesúvisí priamo s profesionálnou činnosťou človeka, ktorý ju vykonáva, aby pomohol sebe, rodine, blízkym a komunite, alebo ju vykonáva v prospech iných, teda verejnosti. Dobrovoľníctvo je len vtedy prospešné, ak prináša prospech pre spoločnosť, a aj pre dobrovoľníka samotného.²⁸

Podobne ako terminológia v neziskových organizáciách i terminológia v dobrovoľníctve nie je doposiaľ ujasnená, stretávame sa s pojmami ako:

Dobročinnosť²- niekedy sa používa i pojem filantropia, ktorá je definovaná ako pomoc sociálne slabším, či dobročinnosť. Dobročinnosť považujeme za jednu z občianskych čností. Bez ohľadu na to, či sme alebo nie veriaci, má svoje korene v kresťanstve a ešte hlbšie v židovskej morálke.

Dobročinnosť môžeme rozdeliť na dve formy, a to *darcovstvo* (peňažné a nepeňažné dary) a *dobrovoľníctvo*, ktoré môže byť označené ako občianska výpomoc, tiež nazývaná susedská výpomoc (zameraná prevažne na rodinu, príbuzenstvo či susedov). Dobrovoľníctvo vzájomne prospešné prebieha zvyčajne v rámci komunity, okolo fary či v športových kluboch. Dobrovoľníctvo, na ktorom stavajú neziskové organizácie, označujeme ako verejne prospešné dobrovoľníctvo.²⁹

IAVE na 11.svetovej konferencii v Paríži prijala Všeobecnú deklaráciu o dobrovoľníctve, v ktorej sa hovorí, že dobrovoľníctvo :

- *je založené na osobnej motivácii a slobodnom rozhodnutí;*
- *je to spôsob podpory aktívnej občianskej participácie a záujmu o rozvoj komunity;*
- *má formu skupinovej aktivity, vykonávanej väčšinou v rámci určitej organizácie;*
- *zvyšuje ľudský potenciál a kvalitu každodenného života, posilňuje ľudskú solidaritu;*
- *poskytuje odpovede na dôležité výzvy našej súčasnosti a snaží sa prispieť k vytváraniu lepšieho a pokojnejšieho sveta;*
- *prispieva k životaschopnosti ekonomického života a aj k tvorbe pracovných miest.*³⁰

²⁸Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. et al.: *Dobrovoľníctvo – efektívna študentská prax*. Bratislava : ASSP, 2007, s. 6.

²⁹Porov.: TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O.: *Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciách*. Praha : Portál, 2002, s. 36.

³⁰MYDLÍKOVÁ, E. et al.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : ASSP, 2002, s. 7.

3.1 História dobrovoľníctva

Dobrovoľnícka činnosť a svojpomoc má na Slovensku hlboké korene, vznik prvých NO súvisel s činnosťou cirkvi, šľachty a meštianstva, obmedzovali sa na miestnu elitu a boli prestížnou záležitosťou. Výrazný zlom nastal až v 19. Stor. keď sa postupne presúvalo ťažisko z rodového pôvodu na osobné schopnosti človeka.³¹

Politický vývoj krajiny predstavoval základný rámec pre združovanie, spolčovanie a dobrovoľnícku činnosť. Odhliadnuc od skromných začiatkov v 18.stor., výraznejší rast spolčovacích aktivít sa začal prejavovať až od polovice 19.stor., najmä v jeho druhej polovici a začiatkom 20.stor. popri tradičnejších podporných, charitatívnych a svojpomocných spolkoch, pôsobili aj spolky výchovnovzdelávacie, hospodárske, obchodné, hasičské, abstinentské, telovýchovné, spoločenské rozrástli sa na družstvá. „*priemyselná revolúcia nebývalým tempom urýchlila asociačné hnutie*“, píše historička E. Mannová, ďalej uvádza, že široké spolkové hnutie v 19. Storočí a v prvej polovici 20. Storočia prispelo k spoločnej demokratizácii.

Po vzniku ČSR sa počet združení prudko zvýšil; medzi dvoma vojnami ich už na Slovensku pôsobilo vyše 16.000. spolkový život prekvital: „*medzivojnové obdobie je dvadsaťročím zakladania, búrlivého rastu i účinkovania množstva spolkov, miestnych i celoslovenských združení*“, píše historik Ľ. Lipták.³²

Dobrovoľné združovanie a spolčovanie zmrazili dva autoritárske režimy, ktoré prekryli pomerne krátke obdobie prvej ČSR. Ako to dokumentuje historička E. Mannová, prvý uder prišiel počas existencie Slovenského štátu v r.1943-45: „*Mnohé spolky boli rozpustené, posilnil sa policajný dozor nad nimi, oslabila so vnútrospolková demokracia, spolky prispôbili svoje stanovy oficiálnej vládnucej národno-emancipačnej ideológii, založenej na komparatívnom, národnom štáte vyznávajúcom vodcovský princíp, s jednou monopolnou politickou stranou.*“

Po krátkom povojnovom oživení nasledoval ďalší zásah, po komunistickom prevrate v r. 1948 činnosť spolkov postupne prestala byť hodnotená ako súkromná. Bola odstránená tzv. negatívna úprava (ktorá obmedzovala zásahy štátu) a bola prijatá

³¹Porov.: JANTO, J.: Mimovládne neziskové organizácie. In: ROLKOVÁ, N. (edit.): *Desaťročie Slovenskej republiky*. Žilina : Matica slovenská, 2004, s. 338.

³²Porov.: BÚTORA, M., FIALOVÁ, Z.: *Neziskový sektor a dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : SAIA – SCTS, 1995, s. 16.

úprava určujúca, aké spoločenské aktivity sú prípustné.³³

3.1.1 Dobrovoľníctvo na Slovensku po roku 1989

November 1989 zaznamenal pre Československo koniec éry komunizmu, staré obmedzenia boli zrušené a prijali sa nové zákony o spolčovaní a združovaní ľudí. Spolkový život začal opäť prevítať, tieto zmeny sa odzrkadlili aj vo výskumoch verejnej mienky. Podľa zistení FOCUSu z decembra 1994, vychádzajúceho z reprezentatívnej vzorky 1374 respondentov 15% občanov SR bolo členmi rozmanitých spolkov a združení. Občania vnímali právo zakladať organizácie, spolky, združenia ako jedno zo svojich relatívne najlepšie uspokojovaných práv a slobôd. Zapájanie sa občanov do riešenia lokálnych problémov ako aj činnosti záujmových skupín či organizácií patrilo v nedávnej minulosti medzi najfrekvencovanejšie formy občianskej aktivity.³⁴

Súčasný zápas o vybudovanie priaznivých podmienok pre fungovanie MVO, úsilie o vytvorenie solídnej legislatívy treba brať v historickom kontexte, ktorý uvádzame v predchádzajúcej podkapitole. Bolo by smutným zlyhaním demokracie, keby, v historicky krátkom čase už po tretí raz, štát dostal výlučne pod svoju kontrolu sféru dobrovoľných aktivít.³⁵

Dobrovoľníci na Slovensku stále však nemajú taký vysoký spoločenský status a uznanie ako dobrovoľníci v krajinách rozvinutej demokracie. V súčasnosti dobrovoľníci pracujú prevažne v NO, na Slovensku stále neexistuje legislatívna úprava pre výkon dobrovoľníckej práce tak sa štátne organizácie obávajú s nimi pracovať, napriek tomu by mnohé z nich ich služby potrebovali.³⁶

3.2 Dobrovoľníctvo v širšom spoločenskom

V pozadí rozvoja dobrovoľníctva na Slovensku nestoja len vnútropolitické

³³Porov.: BÚTOROVÁ, Z., BÚTORA, M.: *Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku očami verejnej mienky I.* Bratislava : SPACE, 1996, s. 10.

³⁴Porov.: BÚTORA, M., FIALOVÁ, Z.: *Neziskový sektor a dobrovoľníctvo na Slovensku.* Bratislava : SAIA – SCTS, 1995, s. 18.

³⁵Porov.: BÚTOROVÁ, Z., BÚTORA, M.: *Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku očami verejnej mienky I.* Bratislava : SPACE, 1996, s. 11.

³⁶Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. et al.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku.* Bratislava : ASSP, 2002, s. 7.

okolnosti, ale i faktory univerzálnej povahy, ktorých výsledkom je jav označený ako „*revolúcia v združovaní*“, takto ho označil popredný teoretik L. Salamon. Medzi popredné faktory patrí kríza sociálneho štátu či opatrovateľského štátu (welfare state), ktorá postihla západne demokracie i bývalé socialistické krajiny. Nárast aktívnejších stredných vrstiev a rozvoj komunikácie prispeli k šíreniu poznatkov, praktík a techník uplatňovaných v oblasti tretieho sektora.

Na Slovensku, v krajine s oneskorenou a neukončenou modernizáciou, sa rozšírila špecifická mentalita ľudí, špecifická konfigurácia hodnôt, presvedčení a vzorcov správania. To má za následok, že ľudia boli zvyknutí spoliehať sa na štát a veľké podniky, boli zbavení iniciatívnosti, tvorivosti a individuálnej zodpovednosti, čo čelí práve hodnotám a normám, ktoré uplatňuje a rozvíja práve tretí sektor.

Občania, ktorí sa práve angažujú v MVO zvyčajne už nepatria k tým celkom „bezradným a bezmocným“, učia sa spolupráci, komunikácii zo štátnymi či verejnými inštitúciami i orientácii v nich. Pre slovenskú spoločnosť je charakteristická zvýšená hladina nedôvery voči neosobným, inštitucionálnym vzťahom. V tomto smere sú MVO akýmsi mostom medzi spomínanými anonymnými inštitúciami a osobným svetom, teda v ich činnosti je mnoho prvkov občianskeho zapájania sa, vzájomnosti a dôvery, vytvárajú istý druh spoločenskej rovnováhy.

Spoločným menovateľom mimovládnych organizácií je utváranie troch druhov špecifického bohatstva:

- bohatstvo kognitívne (koncepty, teórie na riešenie globálnych problémov)
- bohatstvo praktických skúseností (schopnosti zvládnuť zložité životné situácie)
- bohatstvo prosociálnych vzorov správania (solidarita, nezištnosť, svojpomoc).

V demokratických spoločnostiach prevláda presvedčenie, že sloboda združovania sa posilňuje štát a demokracia nemôže existovať bez množstva združení a organizácií, ktoré štát nekontroluje. Miestne MVO môžu odbremeniť štát od nadmerných očakávaní, oživovať prirodzené spojivá solidarity, vzájomnej súčinnosti a podpory.³⁷

3.2.1 Výhody a nevýhody dobrovoľníctva a dobrovoľníkov

Dobrovoľníkov definujeme ako ľudí ochotných pomáhať aj napriek ich

³⁷Porov.: BÚTOROVÁ, Z., BÚTORA, M.: *Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku očami verejnej mienky I*. Bratislava : SPACE, s. 11 - 16.

osobným či ekonomickým problémom. Ich činnosť, bez ktorej by neziskové organizácie nemohli fungovať, je vysoko cenená. Z prieskumu uskutočnenom v roku 1994 agentúrou FOCUS v 184 neziskových organizáciách, sa za najčastejšie uvádzané výhody považujú:

- motivácia, nadšenie, osobná skúsenosť, ktorá zvyšuje empatiu voči klientom;
- lacná pracovná sila;
- dobrovoľníci umožňujú kontakt medzi cieľovou skupinou a vonkajším svetom a pomáhajú tak zvyšovať citlivosť verejnosti k ich problematike;
- dobrovoľníci organizujú aktivity na voľný čas a akcie pre klientov;
- poskytujú informácie o potrebách a problémoch cieľovej skupiny;
- umožňujú efektívnejšie a operatívnejšie fungovanie organizácie;
- pomáhajú pri získavaní peňazí a kontaktovaní potencionálnych partnerov;
- flexibilita, ľahká dostupnosť, neformálna a nehierarchická pracovná sila;

V súvislosti s dobrovoľníctvom je síce ťažké hovoriť o nevýhodách, ale existujú i bolestivé miesta:

- náklady organizácie na školenie a podporu dobrovoľníkov;
- problémy spojené s náborom;
- neprofesionálna pracovná sila – nespoľahlivá/nepravidelná;
- ťažkosti s udržateľnosťou počiatočného nadšenia a motivácie.

Výhody a výhrady z pohľadu dobrovoľníkov na ich prácu.

Výhody: uspokojenie z viditeľných výsledkov; radosť z práce; posilnenie morálnych, náboženských či politických zásad; obohatenie životnej skúsenosti; udržanie aktivity a pevného zdravia; stretávanie, ľudí, získanie nových priateľov; šanca získať nové vedomosti a zručnosti.

Výhrady: práca by sa dala oveľa lepšie zorganizovať; snaha nie je vždy dostatočne ocenená; finančná stránka; nátlak, vedomie občianskej povinnosti.³⁸

3.3 Klasifikácia dobrovoľníctva, princípy dobrovoľníctva

Dobrovoľníctvo je možné klasifikovať podľa rôznych kritérií. J. Tošner uvádza nasledujúcu **klasifikáciu**:

³⁸Porov.: BÚTORA, M., FIALOVÁ, Z.: *Neziskový sektor a dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : SAIA – SCTS, 1995, s. 57 - 71.

1. z hľadiska historického vývoja:

- **európsky model dobrovoľníctva** – komunitný (vývojovo starší) model:

na základe spoločných záujmov sa dobrovoľníci spontánne stretávajú v prirodzených spoločenstvách (cirkev, športová, detská organizácia apod.). Z niektorých sa postupne stávajú profesionálne dobrovoľnícke centrá, ktoré sa ale špecializujú na určitú sociálnu alebo vekovú skupinu či určitý druh dobrovoľnej činnosti. Centrá si naďalej zachovávajú svoj komunitný charakter. Ich nosnou silou sú osobné priateľské vzťahy.

- **americký model dobrovoľníctva** – manažerský (vývojovo mladší) model:

s dobrovoľníkmi pracujú profesionálne vedené dobrovoľnícke centrá, ktoré vyhľadávajú altruisticky zameraných občanov a ponúkajú im dobrovoľnú činnosť v celom rade odborov ľudskej činnosti a organizácií. Centrá sú postavené na profesionáloch.

2. z hľadiska cesty, ktorou sa dobrovoľníctvo uberá:

- **dobrovoľníctvo, ktoré vzniká „zdola nahor“:**

je založené na neformálnych skupinách priateľov, ktorí sa pustili do spoločnej činnosti. Postupne sa z nich vytvárajú neformálne štruktúrované skupiny a z nich registrované neziskové organizácie.

- **dobrovoľníctvo, ktoré pôsobí „zvonka dovnútra“:**

je postavené na štruktúrovaných skupinách, v ktorých pracujú profesionáli. Tieto sa rozhodujú začať spolupracovať s dobrovoľníkmi či súčasných dobrovoľníkov lepšie organizovať. Ide napr. o domovy dôchodcov, nemocnice, školy.

3. podľa miery využitia dobrovoľníkov v organizácii :

- na dobrovoľníkoch je priamo závislý chod organizácie
- dobrovoľníci vykonávajú činnosť spolu s profesionálnymi zamestnancami (o.i. tým znižujú finančné náklady na zamestnancov)
- činnosť dobrovoľníkov nie je pre vlastný chod organizácie nepostrádateľná, ale pomáha skvalitňovať poskytované služby či uľahčovať prevádzku

4. z hľadiska časového vymedzenia:

- jednorazové dobrovoľné zapojenie pri vybraných akciách,
- dlhodobá dobrovoľná pomoc
- dobrovoľná služba³⁹

³⁹Porov.: TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O.: *Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciách*. Praha : Portál, 2002, s. 38 - 40.

3.3.1 Princípy dobrovoľníctva

Na Slovensku neexistuje právna úprava pojmu dobrovoľník, v navrhovanej zákonnej úprave by sa mali odraziť základné princípy dobrovoľníctva, a to:

- **princíp solidarity**, ktorý jednak posilňuje vzájomnú medziľudskú pomoc a podporu a jednak zvyšuje zodpovednosť všetkých občanov za dosiahnutie cieľov dobrovoľníctva,
- **princíp bezodplatnosti**, ktorý znamená, že dobrovoľníci nie sú odmeňovaní za svoju dobrovoľnícku prácu, čo však nevylučuje náhradu nákladov vynaložených na dobrovoľnícku prácu a s tým spojených otázok nemocenského, sociálneho, dôchodkového a zodpovednostného poistenia
- **princíp podpornosti**, ktorý vylučuje aby inštitút dobrovoľníctva nahrádzal pracovno-právne a im podobné inštitúty
- **princíp podpory**, ktorým sa vyjadruje vzťah štátu k dobrovoľníctvu, najmä v uznaní jeho sociálnej hodnoty a podpore jeho pluralizmu a autonómie⁴⁰

Princípy dobrovoľníctva na ktorých stavajú mimovládne neziskové organizácie pri práci s dobrovoľníkmi:

- *dobrovoľníctvo prináša úžitok komunite aj dobrovoľníkovi*
- *dobrovoľnícka práca nie je platená, dobrovoľníctvo je vždy vecou voľby*
- *dobrovoľníctvo je legitímnym spôsobom, ktorým sa občania môžu zúčastňovať na aktivitách vlastnej komunity*
- *dobrovoľníctvo je nástrojom pre jednotlivcov alebo skupiny, prostredníctvom ktorého môžu naplňať ľudské, environmentálne alebo sociálne potreby*
- *dobrovoľníctvo je aktivita realizovaná výhradne v rámci neziskového sektora*
- *dobrovoľníci nenahrádzajú platených zamestnancov, ani pre platených zamestnancov nepredstavujú hrozbu z hľadiska bezpečnosti práce*
- *dobrovoľníctvo rešpektuje práva, dôstojnosť a kultúru iných*
- *dobrovoľníctvo propaguje ľudské práva a rovnosť šancí*
- *dobrovoľníctvo nie je činnosťou povinnou pre získanie dôchodku alebo štátnych príspevkov⁴¹*

⁴⁰Porov.: *Návrhy zmien v legislatíve neziskového sektora* – I.
<http://www.1snc.sk/index.php?t=p=&xp=&Mid=&Lev=&Ind=1&P=index,sl,&Ind=76> (01.02.2009).

⁴¹O *dobrovoľníctve*. <http://www.dobrovolnictvo.sk/?node=33&id=40> (01.02.2009).

4 MANAŽMENT DOBROVOĽNÍCTVA

Manažment je praktická činnosť, druh práce alebo sústava aktivít, ktoré manažéri vykonávajú, resp. musia vykonávať na dosiahnutie cieľa (Sedlák, 200, s. 15). Manažéri organizácie sa rozhodujú podľa istých kritérií, koho poveria riadením dobrovoľníkov. Medzi tieto kritéria patria: počet zamestnancov a členov organizácie, finančná úspešnosť organizácie, vhodnosť klientely pre dobrovoľnícke intervencie, schopnosť vedúceho organizácie riadiť ju, systém delegovania právomoci a pod.

Existujú tri základné pozície v riadení dobrovoľníkov:

1. Dobrovoľníkov riadi vedúci organizácie sám.
2. Dobrovoľníkov riadi člen- zamestnanec organizácie, tzv. koordinátor organizácie
3. Koordinátor dobrovoľníkov je sám dobrovoľník⁴²

V súčasnosti NO pochopili, že dobrovoľník je predovšetkým spolupracovník a zmenili prístup k riadeniu práce s nimi. Vytvorila sa špeciálna vetva manažmentu neziskových organizácií, ktorú nazývame manažment dobrovoľníkov. Cieľom nasledujúcej časti je vysvetliť základné princípy manažmentu dobrovoľníkov, čiže budeme sa na túto problematiku pozeráť z pohľadu manažéra, ktorého úlohou je riadenie dobrovoľníkov- koordinátora, manažéra dobrovoľníkov.

Efektívne zapojenie dobrovoľníkov si vyžaduje plánovaný a organizovaný postup, podobne ako v prípade hociktorého iného projektu organizácie.⁴³

4.1 Proces manažmentu dobrovoľníkov

Postup manažmentu dobrovoľníkov podľa H. Majdúchovej zahŕňa postup (príloha A): nasledujúce činnosti predstavujú proces samotného riadenia dobrovoľníka, určovanie jeho potrieb, ktoré ovplyvňujú jeho proces hľadania, motivácie; zmapovanie potrieb a plánovanie programu; príprava a návrh pracovného miesta; nábor; pohovor, zaradenie na vhodné miesto; orientácia a zaškolenie; riadenie dobrovoľníkov; ocenenie dosiahnutých výsledkov; hodnotenie a odmeňovanie.

⁴²Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. et al.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : ASSP, 2002, s. 23

⁴³Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vŕa, 2004, s. 102.

Činnosti predstavujúce oblasti, ktoré majú vplyv na pracujúcich s dobrovoľníkmi: zapojenie platených pracovníkov; pomoc manažmentu; zapojenie komunity.⁴⁴

Podobný manažment dobrovoľníkov, resp. metodiku práce s nimi uvádza i J. Tošner : získavanie dobrovoľníkov - výber a výcvik dobrovoľníkov - supervízia , hodnotenie a ocenenie dobrovoľníkov.

4.1.1 Získavanie, nábor dobrovoľníkov

Na nábor dobrovoľníkov možno použiť rôzne metódy, napr.: požiadať priateľov a kolegov; verejne vyhlásených oznamov; rozhovory s priateľmi priateľov; uskutočňovanie pohovorov; stretnutia vybraných skupín.

Úspešnosť náboru môže byť niekedy náročná na čas, ale dobrá organizácia by mala hľadať vhodného dobrovoľníka tak dlho, ako je potrebné. Organizácia by mala mať na pamäti, že potencionálnym dobrovoľníkom je každý, s kým komunikuje a mala by sa snažiť presvedčiť ľudí o tom, že dobrovoľnícka práca poskytuje príležitosť zapojiť sa do dôležitých vecí.

Základnou súčasťou účinnej výzvy je jasná definícia práce dobrovoľníka. Organizácia musí definovať prácu, ktorú má dobrovoľník vykonávať a zdôrazniť jej význam pre úspešnosť celého programu.⁴⁵

Cieľom náboru je nájsť na dané pracovné miesto toho správneho človeka. Tento cieľ sa v ničom neodlišuje od bežného výberu pracovníkov v komerčnej sfére. Aj tam je cieľom naplnenie rovnice medzi tým, aký by mal pracovník byť, a tým, aký v skutočnosti je. Metódy náboru dobrovoľníkov záležia na druhu práce, pre ktorú dobrovoľníka hľadáme. V zásade môže ísť o dva prípady: hromadný a cieleňý nábor.

A. *Hromadný nábor* - hľadáme dobrovoľníkov na jednorazovú realizáciu masových akcií a nevyžadujeme žiadne špecifické zručnosti a vzdelanie. Ide o prácu, ktorú môže vykonávať každý človek, napr. roznášanie náučných brožúr, pomoc pri športových akciách a pod.

B. *Cieleňý nábor* - hľadáme pravidelných a stálych spolupracovníkov a ich práca bude vyžadovať aspoň minimálne vzdelanie . Nábor tejto skupiny je náročnejší

⁴⁴Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vfra, 2004, s. 102 - 104.

⁴⁵Porov.: OCHMANOVÁ, M., JORDAN, P.: *Dobrovoľníci – cenný zdroj pomoci*. Bratislava : SAIA- SCTS, 1997, s. 13- 14.

a vyžaduje dôslednejšiu prípravu, čas a profesionálnu realizáciu.⁴⁶

4.1.2 Výber a výcvik dobrovoľníkov

V praxi sa osvedčuje pred hlavnou prípravou pozvať záujemcov o dobrovoľnú činnosť na individuálne alebo skupinové stretnutie, ktoré slúži dobrovoľníkom k ujasneniu ich vlastnej motivácie, záujmu a k získaniu informácií o možných činnostiach. Pre organizáciu je to príležitosť spoznať dobrovoľníka a zoznámiť sa s jeho konkrétnymi požiadavkami a ponukami.

Pre dobrovoľníkov, ktorí sú v procese výberu a zoznamujú sa s budúcou činnosťou, pripravíme vlastné školenie či výcvik. Táto príprava závisí od charakteru práce, teda môže trvať niekoľko minút (jednorazové akcie, administratíva), alebo je potrebné celodenné, či víkendové školenie (dobrovoľníci v nemocniciach), môže ísť dokonca i o dlhodobú prípravu rozloženú do niekoľkých týždňov (linka dôvery).⁴⁷

Kroky, na ktoré by sme nemali zabudnúť pri zapojení dobrovoľníka:

1. osobný pohovor, alebo informačné stretnutie(predstaviť organizáciu a jednotlivé projekty; poznať dobrovoľníka; rozhodnúť o jeho zaradení; vyjasniť si očakávania; objasniť náplň, podmienky práce
2. zaškolenie
3. samotné zaradenie (uviedenie do organizácie, do jej štruktúry, určenie kontaktnej osoby, uzavretie zmluvy, podpísanie etického kódexu)
4. skúšobné obdobie
5. spätná väzba⁴⁸

4.1.3 Supervízia , hodnotenie a ocenenie dobrovoľníkov

Supervíziu dobrovoľníkov si predstavujeme ako komunikáciu dobrovoľníka, resp. skupiny dobrovoľníkov so supervízorom v neohrozujúcom prostredí, ktoré umožňuje dobrovoľníkom konzultovať svoje postoje a pocity prameniace z ich

⁴⁶Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT vbra, 2004, s. 109 - 110.

⁴⁷Porov.: TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O.: *Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciách*. Praha : Portál, 2002, s. 38 - 40.

⁴⁸Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. et al.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : ASSP , 2002, s. 18.

činností. Supervízia zároveň chráni záujem klienta pred prípadnými nevhodnými aktivitami dobrovoľníka.

Hodnotenie dobrovoľníkov. Pod týmto slovným spojením by sme si mali predstaviť proces, ktorého výsledkom je skvalitnenie práce, čo však neznamená, že doposiaľ bola vykonávaná zle. Hodnotenie môže slúžiť jednak k ohodnoteniu vykonanej práce, dokázaniu účinnosti pomoci dobrovoľníkov i k dokázaniu toho, že dobrovoľnícka práca je nielen zdrojom ľudskosti a sily, ale má tiež ekonomický prínos pre spoločnosť.

Oceňovanie a odmeňovanie dobrovoľníkov je proces, ktorý by mal sprevádzať dobrovoľníka celým jeho pobytom v organizácii.⁴⁹

Formy odmeňovania dobrovoľníkov:

- oslava Dňa dobrovoľníkov
- udeľovanie odznaku s logom organizácie
- zapísanie mena dobrovoľníka do výročnej správy organizácie
- neformálne stretnutia, pomoc pri rozvíjaní a osvojovaní si nových zručností⁵⁰

4.2 Motivácia k dobrovoľníctvu a udržateľnosť dobrovoľníkov

Latinské slovo „movere“- hýbať, uviesť do pohybu – už naznačuje fakt aktivizácie ľudského konania.

Pri aplikácii na dobrovoľnícku prácu smeruje k poskytovaniu pomoci iným, k ľubovoľnej a dávkovanej intenzite práce pre iných a rôznej miery stálosti pri výkone dobrovoľníckej práce.

Motív predstavuje vnútornú psychickú silu, ktorá ho vedome či nevedome motivuje k činnosti, všeobecným cieľom motívu je dosiahnutie stavu psychického nasýtenia uspokojenia z dosiahnutého cieľa. Motivácia je jedným z najvýznamnejších faktorov zvyšovania pracovného výkonu, je súčasťou procesu riadenia a má podstatný význam pre dobrovoľnícku prácu. Motivačné faktory dobrovoľníkov potrebujeme poznať, aby sme ich v organizácii udržali čo najdlhšie a tento vzťah viedol

⁴⁹Porov.: TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O.: *Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciách*. Praha : Portál, 2002, s. 77 - 84.

⁵⁰Porov.: OCHMANOVÁ, M., JORDAN, P.: *Dobrovoľníci – cenný zdroj pomoci*. Bratislava : SAIA- SCTS, 1997, s. 23.

k obojstrannému rastu.⁵¹

K hlavným zdrojom motivácie patria: potreby, návyky, záujmy, hodnoty, ideály.

Potreby – potreby sebarealizácie; pomoci iným; možnosti prejavu svoje schopnosti; potreba pomáhať, obdarovať, urobiť niekoho šťastným z lásky a hľadania nového; mať sociálny kontakt; urobiť dobrý skutok; zmysluplne tráviť čas; byť akceptovaný v spoločnosti; vytvárať nové vzťahy; odplatiť dobro.

Návyky, zvyky - nie sú síce frekventovaným prípadom motivácie pre vykonávanie dobrovoľníckej práce, ide predovšetkým o ľudí ktorí prišli pod vplyvom choroby o svojich blízkych, alebo nechcú stratiť pracovné návyky pri strate zamestnania.

Záujem - o prácu s deťmi; o prácu so zdravotne postihnutými ľuďmi; o prácu v kolektíve; záujem získavať nové formy vzdelania; získavať nové skúsenosti; realizovať prax pre štúdium; získať prehľad v sociálnej oblasti; rozvíjať vlastné schopnosti; záujem zmysluplne tráviť čas.

Postoje - existujú dva základné druhy postojov, ktoré sa však vykonávaním dobrovoľníckej práce menia, v prvom rade ide o postoje ktoré majú tzv. negatívny zmysel: diskriminácia rasy, pohlavia, náboženstva; xenofóbia; nacionalizmus; provokácia; nedôvera; intolerancia; politika; náboženstvo. Na druhej úrovni sú tie, ktoré majú pozitívny zmysel, alebo náboj: presadzovanie pravdy; solidárnosť; zmena hodnôt; patriotizmus; demokracia.

Hodnoty – najviac si ich dobrovoľníci rozvinú pôsobením v organizácii, ide predovšetkým o hodnoty lásky; láska k blížnemu; trpezlivosť; plnohodnotnejší, kvalitnejší život; priateľstvo; sebadôvera; spolunažívanie; úcta a sebaúcta, vážiť si iného; spokojnosť z dobre vykonanej práce.⁵²

Faktory dlhodobej udržateľnosti dobrovoľníkov

Objektívne faktory pôsobiace na dlhodobú udržateľnosť dobrovoľníka: čas, jasne definovaná rola dobrovoľníka, jeho pozícia v organizácii, zodpovednosť, ocenenia, úlohy, kompetencie, spätná väzba, možnosť rastu, poslanie organizácie, sociálno-právne pravidla.

Subjektívne faktory: čas, energia, schopnosti a vedomosti dobrovoľníka, interpersonálne potreby, emotivita, identifikácia s poslaním organizácie.⁵³

⁵¹Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. at el.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava : ASSP, 2002, s. 28.

⁵²Porov.: MYDLÍKOVÁ, E. at el.: *Dobrovoľníctvo – efektívna študentská prax*. Bratislava : ASSP, 2007, s. 17.

⁵³Porov.: KUVÍKOVÁ, H.: *Neziskové organizácie v Európskej únii*. Banská Bystrica : OZ Ekológia, 2006, s. 64-65.

4.3 Manažment neziskových organizácií

Mnohé neziskové organizácie majú problém s definíciou pojmu manažment. Efektívnosť, výnosnosť alebo hospodárnosť považujú výlučne za pojmy komerčnej sféry, pretože sa spájajú s pojmi ako maximalizácia zisku, rentabilita alebo sociálna nespravodlivosť.

Nezisková organizácia je sociálno-technický systém, ktorý zostavuje svoje plány, robí rozhodnutia, kontroluje, zamestnáva pracovníkov, hospodári so svojimi nákladmi dosahuje výnosy, preto nemôže existovať bez manažmentu.

Keďže organizácie majú špecifický cieľ - nie vytváranie zisku, ale poskytovanie služieb klientom a prostredníctvom nich pozitívnu zmenu kvality života a nemajú tzv. „*dolný riadok*“, t.j. limit, kde dosahujú spokojnosť zo svojimi výsledkami, musia lepšie riadiť svoju činnosť ako ziskové organizácie.

Ďalším faktorom, prečo využívať manažérske myslenie, je zvyšovanie konkurenčného tlaku, rastie konkurencia pri získavaní grantov, darov a podielu pri získavaní verejných financií. To núti organizácie k lepšiemu budovaniu imidžu, ale i k hospodárnejšiemu využívaniu zdrojov. V posledných rokoch financovanie verejného sektora verejnosťou začína byť značne redukované. Preto musia neziskové organizácie samy hľadať zdroje, na financovanie svojej činnosti, ktorá sa má uskutočňovať efektívne a účinne.

Manažérske nástroje sa využívajú aj pri získavaní kvalitných informácií v zložitých personálnych situáciách (konkurenčný boj o získavanie dobrovoľníkov) i meraní a riadení svojej výkonnosti. Napriek jasnej argumentácii o potrebe manažmentu v neziskových organizáciách existuje v tejto oblasti značný deficit, pretože problémy manažmentu sú ťažko zvládnuteľné technikami, ktoré využívajú veľké komerčné firmy a techniky strategického plánovania aplikované v jednej neziskovej organizácii nemusia byť účinné v inej. Mnohé organizácie sú riadené osobami, ktoré majú úplne iné vzdelanie ako manažérske.⁵⁴

Manažment ako dynamický proces má niekoľko funkcií: plánovanie, organizovanie, vedenie a kontrola. Hlavné manažérske funkcie sa vyjadrujú kruhom, ktorý nazývame manažérsky cyklus (viď príloha B.)

⁵⁴Porov.: MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava : SPRINT v.fra, 2004, s. 55 - 59.

Plánovanie - efektívny strategický plán umožní zmeniť myšlienky a iniciatívy na skutočnosť, je to písomný dokument, ktorý určuje dlhodobé smerovanie organizácie. Odpovedá na otázky: Prečo organizácia funguje? Čo organizácia robí? Kam má smerovať? Ako sa tam dostane? Aká je otázka financií?

Organizovanie - proces deľby práce medzi jednotlivými skupinami a jednotlivcami. Vymedzujú sa právomoci, zodpovednosti ale aj vzájomný vzťah medzi skupinami či jednotlivcami.

Vedenie - pôsobenie vedúceho pracovníka na podriadených s cieľom dosiahnuť žiaduce správanie, ale aj vytváranie prostredia v ktorom sú pracovníci schopní podriaďovať svoje záujmy a ciele poslaniu organizácie.

Kontrola - výročná správa je jedným z hlavných kontrolných nástrojov, má záväzný a štandardizovaný obsah:

- dôvod existencie neziskovej organizácie
- prehľad činnosti, prehľad hospodárenia
- založenie zodpovedných orgánov
- identifikačné údaje a kontakty⁵⁵

⁵⁵Porov.: KUVÍKOVÁ, H.: *Neziskové organizácie v Európskej únii*. Banská Bystrica : OZ Ekológia, 2006, s. 54-68.

5 NEZISKOVÉ ORGANIZÁCIE A DOBROVOĽNÍCTVO V PRAXI

MVO nie sú na Slovensku neznámym pojmom, analýza otvorených odpovedí ukázala, že až 78% opýtaných tieto pojmy pozná a iba 22% si pod nimi nevie nič predstaviť. Ľuďom, ktorým pojmy MVO, nadácie či tretí sektor boli dostatočne známe, až v 93% evokovali niečo pozitívne. Kľúčovými odpoveďami boli predovšetkým označenia: „*užitočnosť, pomoc, nezištnosť, dobročinnosť, dobrovoľnosť, obetavosť, humanita*.“ MVO sa v mysliach respondentov spájalo predovšetkým s pomocou ľuďom zo zdravotným postihnutím, bezmocným, deťom i starým ľuďom, sociálne slabším a odkázaným. Iba 7% respondentov vyslovovalo pochybnosti v súvislosti s nedostatočnou kontrolou použitia zozbieraných finančných prostriedkov, ďalšie výhrady sa týkali neoprávneného obohacovania sa, alebo využívania MVO na pestovanie osobnej popularity. Štyri percentá respondentov zdôraznili súvislosť medzi MVO a štátom, konštatovali, že MVO vyplňa priestor tam kde zlyháva štát.⁵⁶

Súčasnú dobu je obdobím kryštalizácie slovenských MVO v spoločnosti, najmä v ich pokračujúcej europeizácii. Pri celonárodných aktivitách rozvíja poskytovanie služieb najmä v oblasti sociálnej, zdravotnej i vzdelávacej. Rola a postavenie MVO sa začína podobáť postaveniu a spôsobom fungovania MVO v krajinách západnej Európy.⁵⁷

5.1 Súčasný stav dobrovoľníctva na Slovensku a v okrese SNV

Na Slovensku v súčasnosti chýbajú komplexné kvantitatívne aj kvalitatívne výskumy, ktoré by odrážali celkovú situáciu dobrovoľníctva, motiváciu dobrovoľníkov, ich postavenie v spoločnosti. V tabuľkách sa nachádzajú počty registrovaných neziskových organizácií v SR za obdobie 2002-2007 a počet registrovaných organizácií v okrese Spišská Nová Ves v roku 2009.

⁵⁶Porov.: BÚTOROVÁ, Z., BÚTORA, M.: *Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku očami verejnej mienky I*. Bratislava : SPACE, s. 23 – 25.

⁵⁷STREČANSKÝ, B. et al.: *Mimovládne neziskové organizácie a dobrovoľníctvo*. In: KOLLÁR, M. (edit.): *Slovensko 2005 Súhrnná správa o spoločnosti*. Bratislava : Expresprint, 2006. s. 609 – 610.

Tabuľka 2 *Počet registrovaných neziskových organizácií za obdobie rokov 2002-2007*

Právna forma	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nadácie	553	249	305	276	475	362
Neziskové organizácie poskytujúce všeobecnoprospešné služby	215	397	831	845	1 365	1 514
Neinvestičné fondy	345	440	513	493	555	552
Občianske združenia	20	20	23	23	27	27
	803	575	789	622	906	416
Spolu	21	21	25	25	30	29
	916	661	438	236	301	844

Zdroj: Rok 2002 k 30.9.2002 podľa Súhrnnej správy o stave spoločnosti II., . 315 s odvolaním sa na zdroj MV SR. Rok 2003 podľa toho istého zdroja. Rok 2004 k 28.2.2005 podľa toho istého zdroja. Rok 2005 k 12.7.2005 MV SR, www.civil.gov.sk. Rok 2006 k 31.12.2006 podľa údajov MV SR. Rok 2007 k 12.12.2007 podľa údajov MV SR.⁵⁸

Z uvedených údajov vyplýva, že za obdobie piatich rokov registrujeme nárast počtu neziskových organizácií, čo môže nepriamo naznačovať aj zvýšený počet dobrovoľníkov pracujúcich v týchto organizáciách.

Tabuľka 3 *Počet registrovaných neziskových organizácií v okrese SNV k 08.02.2009*

Právna forma	k 08.02.2009
Nadácie	4
Neziskové organizácie poskytujúce všeobecnoprospešné služby	30
Neinvestičné fondy	5
Občianske združenia	338
Spolu	337

Zdroj: MV SR, www.civil.gov.sk.⁵⁹

Na Slovensku sa neziskové organizácie vyvinuli vo flexibilný, jednotný dôveryhodný a vysoko efektívny mechanizmus občianskeho vzdelávania a občianskej

⁵⁸DEMEŠ, P. et al.: Mimovládne neziskové organizácie a dobrovoľníctvo. In: KOLLÁR, M. (edit.): *Slovensko 2007 Súhrnná správa o spoločnosti*. Bratislava : Expresprint, 2008. s. 589.

⁵⁹Sekcia verejnej správy Ministerstva vnútra SR. <http://www.civil.gov.sk/p12/p12.shtm> (08.02.2009)

participácie, ktorý zásadne prispel k demokratizácii krajiny.⁶⁰

5.1.1 Členstvo v dobrovoľníckych organizáciách a dobrovoľná práca

„Členstvo v dobrovoľníckych organizáciách úzko súvisí s rozsahom dobrovoľníckej činnosti. Z ľudí, ktorí nie sú členmi žiadnej, nevykonáva dobrovoľnícku prácu až 78%. Spomedzi členov 1 organizácie ju nevykonáva 53% a spomedzi dvoch a viacerých organizácií iba 28%.“

Tabuľka 4 Rozsah dobrovoľníctva podľa členstva v dobrovoľníckych občianskych organizáciách

	Nevykonávali dobrovoľnícku činnosť (%)	Vykonávali dobrovoľnícku činnosť v jednej oblasti (%)	Vykonávali dobrovoľnícku činnosť v dvoch až jedenástich oblastiach (%)
Nečlenovia	78	18	4
Členovia jednej organizácie	53	32	15
Členovia dvoch alebo viacerých organizácií	28	25	47
Celá populácia	54	25	21

Zdroj Baťová K.

„V dospeljej populácii je 29% ľudí, ktorí nevykonávajú nijakú dobrovoľnícku činnosť a nie sú členmi žiadnej organizácie a naopak 37% ľudí, ktorí sú členmi aspoň jednej organizácie a vykonávajú dobrovoľnícku činnosť aspoň v jednej oblasti. Ďalších 25% tvoria tzv. pasívny členovia organizácií, ktorí nevykonávajú dobrovoľnícku činnosť a ďalších 9% aktívni nečlenovia organizácií.“⁶¹

Štatistické údaje o rozsahu dobrovoľníckej práce, v okrese SNV nie sú známe.

⁶⁰Porov.: WOLEKOVÁ, H. at el.: *Neziskový sektor – ekonomická analýza*. Bratislava : SPACE, 2000, s. 12.

⁶¹BAŤOVÁ, K.: Dobrovoľníctvo a darcovstvo na Slovensku. In: WOLEKOVÁ, H. (edit.): *Dobrovoľníctvo vo svetle výskumu*. Bratislava : SPACE, 2002, s. 49.

5.2 Vízie dobrovoľníctva - potenciál dobrovoľníctva v budúcnosti

V oblasti rozvoja dobrovoľníctva na Slovensku existuje niekoľko vízií, ktoré by sa mali v ďalších rokoch postupne naplňovať. Medzi nimi sú (Brozmanová-Gregorová, Mračková, 2008):

„Poskytovanie informácií o dobrovoľníctve s cieľom **zapojiť viac ľudí do dobrovoľníctva a zvýšiť jeho status**. Je potrebné prepájať NO a dobrovoľníkov prostredníctvom funkčných dobrovoľníckych centier a pracovať na propagovaní a zviditeľňovaní dobrovoľníctva.

Rozvoj infraštruktúry dobrovoľníctva. Na Slovensku je potrebné vybudovať sieť spolupracujúcich dobrovoľníckych centier, ktoré budú plniť aj ďalšie úlohy: spolupracovať s verejnou správou a samosprávou, sústrediť sa na výskum a propagáciu dobrovoľníctva na regionálnej a lokálnej úrovni.

Profesionalizácia dobrovoľníckych organizácií. Sústrediť sa na kvalitu manažmentu dobrovoľníkov, resp. na ponuky vzdelávania a supervízie koordinátorov dobrovoľníkov.

Zapojenie mladej a staršej generácie do dobrovoľníctva, medzigeneračný dialóg.

Výskumy o dobrovoľníctve. Hľadať zdroje a možnosti výskumu dobrovoľníctva na lokálnej, aj celoslovenskej úrovni. **Právna úprava dobrovoľníctva** je v súčasnosti jednou z najdiskutovanejších tém dobrovoľníckych organizácií.⁶²

5.2.1 Európsky rok dobrovoľníctva 2011

Dňa 5. decembra 2007 sa pri príležitosti Medzinárodného dňa dobrovoľníctva stretla aliancia významných európskych mimovládnych organizácií so záujmom o dobrovoľníctvo a zahájila prácu na stratégii kampane za vyhlásenie roku 2011 za Európsky rok dobrovoľníctva.

Prečo Európsky rok dobrovoľníctva v roku 2011? Aj napriek tomu, že je dobrovoľníctvo poskytované bezplatne, nie je zadarmo – vyžaduje cielenú podporu od

⁶²Porov.: BROZMANOVÁ-GREGOROVÁ, A., MRAČKOVÁ, A.: 10 rokov dobrovoľníctva na Slovensku. Príspevok na medzinárodnej konferencii „10 let rozvoje dobrovolnictví – rehabilitace občanských čtností“, Kroměříž, 5-6.5.2008.
www.cardoeu.net/files/10rokov_dobrovolnictva_na_slovensku_kromeriz_final_1225114045.doc (10.02.2009)

všetkých zainteresovaných strán – dobrovoľníckych organizácií, vlád na všetkých úrovniach, firiem a ďalších aktérov umožňujúcich presadzovanie a budovanie dobrovoľníckej infraštruktúry.

V roku 2011 prebehnú oslavy desiateho výročia Medzinárodného roka dobrovoľníkov – International Year of Volunteers (IYV) pod patronátom OSN. IYV 2001 dokázal, že pozornosť venovaná dobrovoľníkom a ich práci na tej najvyššej úrovni motivuje vlády a všetkých zainteresovaných k spoločnej akcii. Na európskej úrovni sme ešte stále príliš vzdialení od komplexnej stratégie a krokov vedúcich k propagácii, oficiálnemu uznaniu, uľahčovaniu a podporovaniu dobrovoľníckej činnosti z hľadiska realizácie plného potenciálu, ktorým EÚ disponuje.⁶³

5.3 Prípadové štúdie práce dobrovoľníkov v okrese SNV

V tejto podkapitole si priblížme neziskové organizácie, ktoré pôsobia v okrese Spišská Nová Ves a využívajú pri svojej činnosti prácu dobrovoľníkov. Aj keď hlavné sídla niektorých neziskových organizácií nie sú priamo v okrese, pôsobia tu ich zložky, resp. základné organizácie.

5.3.1 Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska

Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska je občianske združenie, charitatívna a humanitárna organizácia, ktorá združuje nevidiacich a slabozrakých občanov, ich priaznivcov, priateľov, rodičov nevidiacich a slabozrakých detí, bez ohľadu na pohlavie, náboženské vyznanie alebo vieru, rasový pôvod, národnostný alebo etnický pôvod, zdravotné postihnutie, vek, politickú príslušnosť alebo sexuálnu orientáciu. Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska má **viac ako 7 000 členov združených v 70 základných organizáciách na celom území Slovenska.**

Poslanie ÚNSS

- obhajoba záujmov občanov so zrakovým postihnutím zameraná najmä na vytváranie rovnakých príležitostí, zabezpečenie rovnakého zaobchádzania a realizáciu

⁶³Porov.: HELDA, M.: *Smerom k Európskemu roku dobrovoľníctva 2011 – Stanovisko (Február 2008)*, In: http://www.cev.be/99-towards_a_european_year_of_volunteering_2011_position_paper_185-SK.html (10.02.2008).

pozitívnych opatrení na prekonávanie a kompenzáciu dôsledkov zrakového postihnutia;

- aktivizácia občanov so zrakovým postihnutím a vytváranie podmienok na rozvoj vlastných zručností a rozširovanie znalostí potrebných na prekonávanie dôsledkov zrakového postihnutia, na rozvoj a uspokojovanie záujmov a potrieb a na prípravu na plnohodnotný a integrovaný život a prácu v spoločnosti;
- všestranné pôsobenie na verejnosť a informovanie o problémoch a schopnostiach občanov so zrakovým postihnutím s cieľom, aby ich spoločnosť vnímala ako svoju prirodzenú súčasť;
- poskytovanie sociálneho poradenstva, vykonávanie sociálnej prevencie a sociálnej rehabilitácie a poskytovanie sociálnych a ďalších služieb pre občanov so zrakovým postihnutím.

Činnosť dobrovoľníkov v tejto organizácii spočíva v nasledovných činnostiach:

- predčítanie textov;
- doprovod – na nákupy, do kostola, na stretnutia, do knižnice, na úrady, k lekárom, na prechádzky, na kultúrne a športové podujatia a iné ;
- pomoc s písomnosťami (korešpondencia, formuláre, šeky a pod.);
- občasný odvoz autom.⁶⁴

5.3.2 Červený kríž

Slovenský Červený kríž je jediná, vládou Slovenskej republiky dňa 8. 12. 1992 uznaná národná spoločnosť Červeného kríža, pôsobiaca na celom území Slovenskej republiky podľa Ženevských dohôd, ich dodatkových protokolov a zákona č. 460/2007 Z. z. Ako pomocná organizácia orgánov verejnej správy pôsobí v humanitárnej oblasti, plní úlohy ustanovené medzinárodnými zmluvami a týmto zákonom.

Dobrovoľníctvo je jedným z hlavných pilierov práce Červeného kríža. Dobrovoľných pracovníkov možno stretnúť na hudobných podujatiach, pri športových zápoleniach, na slávnostných ceremoniáloch, pri aktivitách s deťmi, tiež pri kampaniach zameraných na darcov krvi.

⁶⁴Porov.: MĚCHURA, M.: *Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska*. In: <http://www.unss.sk/sk/o-nas/index.php> (10.02.2009).

Dobrovoľník príležitostne alebo pravidelne spolupracuje so Slovenským Červeným krížom a vykonáva dobrovoľnícku činnosť v rôznych, avšak presne určených oblastiach.

Dobrovoľníci sú jednou zo základných zložiek SČK. Sú to ľudia rôzneho veku, rôznych povolání a záujmov, ktorých spája chuť pomáhať a ktorí sa rozhodli dobrovoľne zapájať do činností SČK. V rámci 38 územných spolkov SČK pracuje vyše 37 000 dobrovoľníkov.⁶⁵

5.3.3 Nezisková organizácia Alžbetka

Neziskovú organizáciu Alžbetka založila Kongregácia Sestier Božského Vykupiteľa. Vznikla dňa 12. 8. 2004 a ide o neziskovú organizáciu poskytujúcu všeobecne prospešné služby.

Dôvodom k založeniu neziskovej organizácie Alžbetka boli zložité životné situácie mnohých rodín mesta Spišská Nová Ves a spišského regiónu. Činnosť je zameraná na deti, mládež a dospelých, ktorí pochádzajú zo sociálne slabšieho a málo podnetného prostredia.

V roku 2006 sa začal postupne formovať tím dobrovoľníkov. V roku 2007 to bol desaťčlenný tím z radov stredoškolákov, ktorí pravidelne v popoludňajších hodinách i počas víkendov prichádzajú a pomáhajú pri práci s deťmi.⁶⁶

5.3.4 T.O.R.Rescue

T.O.R.Rescue je dobrovoľné občianske združenie, ktorého úlohou a cieľom je prispieť k zmierneniu škôd spôsobených živelnými pohromami alebo zapríčinených ľudskou ľahostajnosťou.

Dobrovoľníci sa v tejto organizácii zapájajú do projektu na vytvorenie celoslovenského záchranného systému, avšak nejedná sa iba o záchrannárske práce, ale aj o pomoc pri akciách, či už vzdelávacích, alebo športových.⁶⁷

⁶⁵Porov.: SLADEČKOVÁ, S.: *Dobrovoľníctvo*. In: <http://www.redcross.sk/co-robime/dobrovolnictvo/> (10.02.2009).

⁶⁶Porov.: SEDLÁKOVÁ, H.: *Kto sme*. In: <http://www.alzbetka-no.sk/data/ktosme.php> (10.02.2009).

⁶⁷Porov.: DZURČANIN, J.: *T.O.R.Rescue*. In: <http://www.torrescue.sk/index.php?item=0&page=&lang=SK> (10.02.2009).

ZÁVER

Moderná spoločnosť nemôže spochybňovať humánne, sociálne a ekonomické hodnoty dobrovoľníckej činnosti a jej prínos v procese synkretizácie občanov do demokratickej spoločnosti. Táto strategicky pozitívna agilita človeka k iným ľuďom a aj k celej spoločnosti, prezentuje možnosť spolužitia, založenej na recipročnej pomoci a solidarite.

V práci sme sa orientovali predovšetkým na rolu a postavenie dobrovoľníka v dnešnej societe a jeho možnosti realizácie v existujúcich neziskových organizáciách, ktoré existujú ako samostatné právnické osoby a legitímna alternatíva vo vzťahu k štátnym inštitúciám. Definovali sme dobrovoľníka ako človeka, ktorý venuje svoj voľný čas, ochotu pomôcť, svoje zručnosti a vedomosti v prospech iných ľudí, bez nároku na akúkoľvek odmenu. Jedinou odmenou dobrovoľníkov býva dobrý pocit, získavanie profesionálneho a osobnostného rastu, nové priateľstvá a skúsenosti. Takisto sme zreprodukovali dostupné možnosti prípravy, koordinácie a manažmentu dobrovoľníkov na činnosť v neziskových organizáciách a deklarovali možnosti ich využitia v praxi. Ukázalo sa, že väčšina ľudí má pozitívny názor na fungovanie tretieho sektora a neziskových organizácií, čo vytvára predpoklady pre jeho rast v budúcnosti. Zdokumentované prípadové štúdie sú len malým fragmentom z činnosti dobrovoľníkov v okrese SNV.

Z definovaného historického kontextu nám vyplynulo iste zaostávanie dobrovoľníckej činnosti oproti demokratickým krajinám ako sú štáty západnej Európy a USA, kde má táto činnosť nezastupiteľné miesto. Napriek tomu tretí sektor v procese konverzie spoločnosti vyplňa medzeru medzi štátom a trhom v oblastiach, kde by táto činnosť pre dané subjekty bola ekonomicky nevýhodná.

Súčasne neziskové organizácie by nemohli existovať bez tak základného elementu, ako je dobrovoľník, ktorý je poskytovateľom altruistickej pomoci, ktorá je fundamentálnou ideou ich aktivity.

Zistili sme, že hlavným nedostatkom v tejto oblasti je problém neexistencie základnej právnej úpravy dobrovoľníctva v našom štáte, ktorá by pozitívne sformovala postavenie dobrovoľníka. Ďalším dôležitým faktom, bolo zistenie, že nejestvujú žiadne relevantné údaje, resp. štatistiky, ktoré by určovali mieru dobrovoľníckej práce v SR, čo by určite prispelo k jej zviditeľneniu a v neposlednom

rade i zmotivovaniu iných k tejto činnosti. Pozitívnym zistením bolo množstvo informácií o dobrovoľníctve dostupných na internete.

Dobrovoľníctvo tak ako všade vo svete má i na Slovensku svoju úlohu a perspektívu pre rast, treba ho predovšetkým vstúpiť do povedomia ľudí a hlavne mládeže. Veľa práce spočíva na samotných neziskových organizáciách, hlavne na ich postavení k problematike dobrovoľníctva ako k zdroju morálneho a aj finančného kapitálu.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

A. Monografie:

- BÚTORA, M., FIALOVÁ, Z.: *Neziskový sektor a dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava: SAIA – SCTS, 1995. 87 s. ISBN 80967480-0-9.
- BÚTOROVÁ, Z., BÚTORA, M.: *Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku očami verejnej mienky I*. Bratislava: SPACE, 1996. 55 s. ISBN 80-967403-3-3.
- HAĎŽI-MICEVA, K.: *Dobrovoľníctvo a právna úprava*. Bratislava: NOS, 2008. 111 s. ISBN 978-80-969271-6-6.
- KOLLÁR, M. a kol.: *SLOVENSKO 2005 Súhrnná správa o spoločnosti*. Bratislava: Expresprint, 2006. 771 s. ISBN 8088935-84-9.
- KOLLÁR, M. a kol.: *SLOVENSKO 2007 Súhrnná správa o spoločnosti*. Bratislava: Expresprint, 2008. 771 s. ISBN 978-80-893345-01-4.
- KUVÍKOVÁ, H.: *Neziskové organizácie v Európskej únii*. Banská Bystrica: OZ Ekonómia, 2006. 98 s. ISBN 80-8055-937-6.
- MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava: SPRINT v.fra, 2004. 180 s. ISBN 80-88848-59-8. 199.
- MAROŠIOVÁ, L., MAJCHÁREK, J.: *Dobrovoľníci: prípadové štúdie*. Bratislava: IVO, 2005. 70 s. ISBN 80-88935-80-6.
- MYDLÍKOVÁ, E. a kol.: *Dobrovoľníctvo na Slovensku*. Bratislava: ASSP, 2002. 55 s. ISBN 80-968713-0-7.
- MYDLÍKOVÁ, E. a kol.: *Dobrovoľníctvo – efektívna študentská prax*. Bratislava: ASSP, 2007. 68 s. ISBN 978-80-968713-4-6.
- OCHMANOVÁ, M., JORDÁN, P.: *Dobrovoľníci – cenný zdroj pomoci*. Bratislava: SAIA- SCTS, 1997. 32 s.
- PAULINIOVÁ, Z.: *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava: 1998, Print Production, 199 s. ISBN 80967890-5-8.
- ROLKOVÁ, N.: *Desaťročie Slovenskej republiky*. Žilina: Matica slovenská, 2004, 900 s. ISBN 80-7090-763-0.
- TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O.: *Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciách*. Praha : Portál, 2002. 148 s.

WOLEKOVÁ, H.: *Dobrovoľníctvo vo svetle výskumu*. Bratislava: SPACE, 2002. 70 s. ISBN 80-88991-16-1.

WOLEKOVÁ, H.: *Neziskový sektor – ekonomická analýza*. Bratislava: SPACE, 2000. 67 s. ISBN 80-88991-02-1.

B. Články v elektronickej podobe:

BROZMANOVÁ-GREGOROVÁ, A., MRAČKOVÁ, A.: 10 rokov dobrovoľníctva na Slovensku. Príspevok na medzinárodnej konferencii „10 let rozvoje dobrovolnictví – rehabilitace občanských čtností „, Kroměříž, 5-6.5.2008. www.cardo-eu.net/files/10rokov_dobrovolnictva_na_slovensku_kromeriz_final_1225114045.doc (08.02.2008)

DZURČANIN, J.: *T.O.R.Rescue*. In: <http://www.torrescue.sk/index.php?item=0&page=&lang=SK> (10.02.2009).

HELDA, M.: *Smerom k Európskemu roku dobrovoľníctva 2011 – Stanovisko (Február 2008)*, In: http://www.cev.be/99-towards_a_european_year_of_volunteering_2011_position_paper_185-SK.html (10.02.2008).

MĚCHURA, M.: *Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska*. In: <http://www.unss.sk/sk/o-nas/index.php> (10.02.2009).

Návrhy zmien v legislatíve neziskového sektora - I. <http://www.1snsc.sk/index.php?t=&p=&xp=&MIId=&Lev=&Ind=1&P=index,sl,&Ind=76>. (01.02.2009)

O dobrovoľníctve. <http://www.dobrovolnictvo.sk/?node=33&id=40> (01.02.2009).

SEDLÁKOVÁ, H.: *Kto sme*. In: <http://www.alzbeta-no.sk/data/ktosme.php> (10.02.2009).

Sekcia verejnej správy Ministerstva vnútra SR. <http://www.civil.gov.sk/p12/p12.shtm> (08.02.2009).

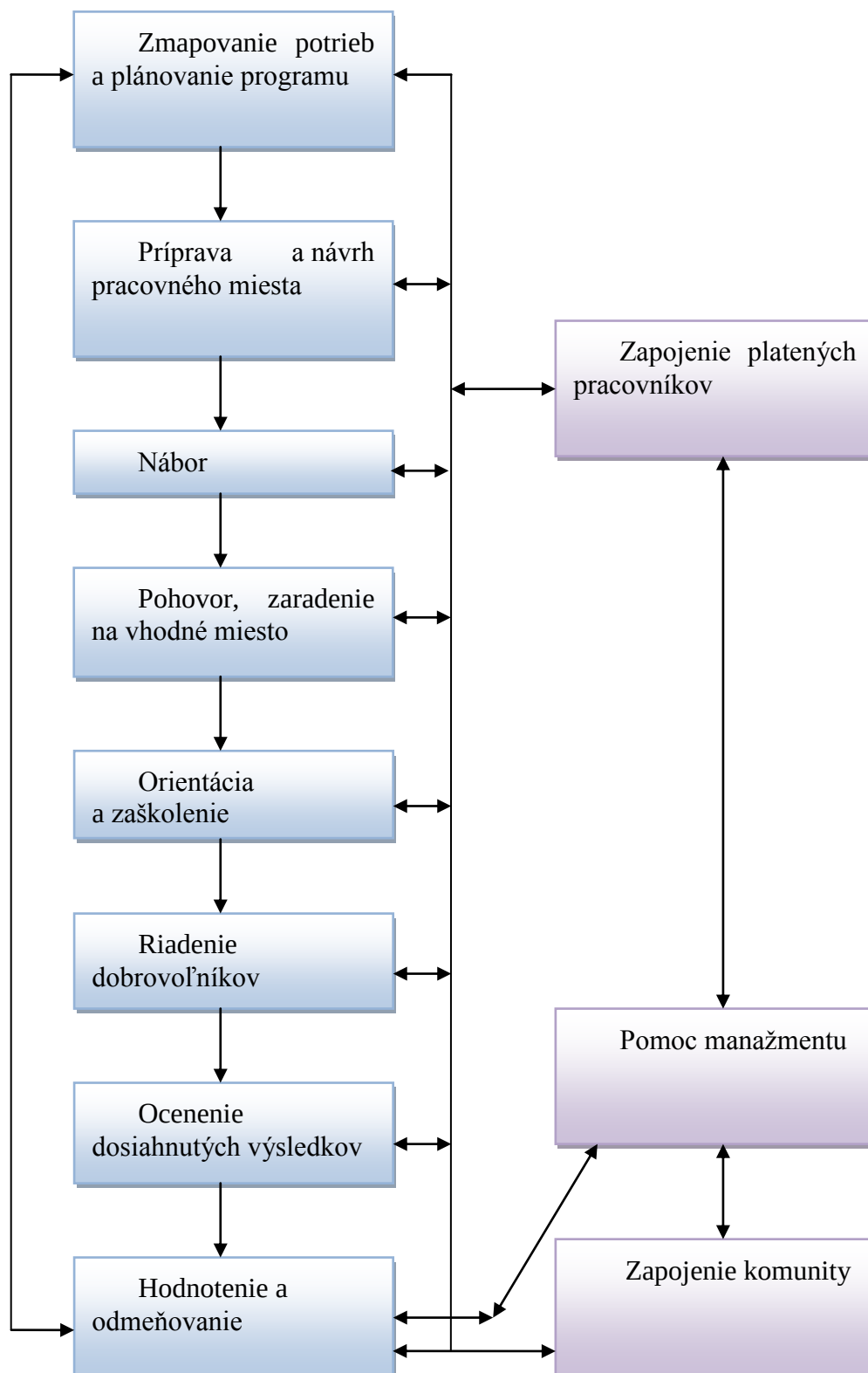
SLADEČKOVÁ, S.: *Dobrovoľníctvo*. In: <http://www.redcross.sk/co-robime/dobrovolnictvo/> (10.02.2009).

PRÍLOHY

Zoznam príloh

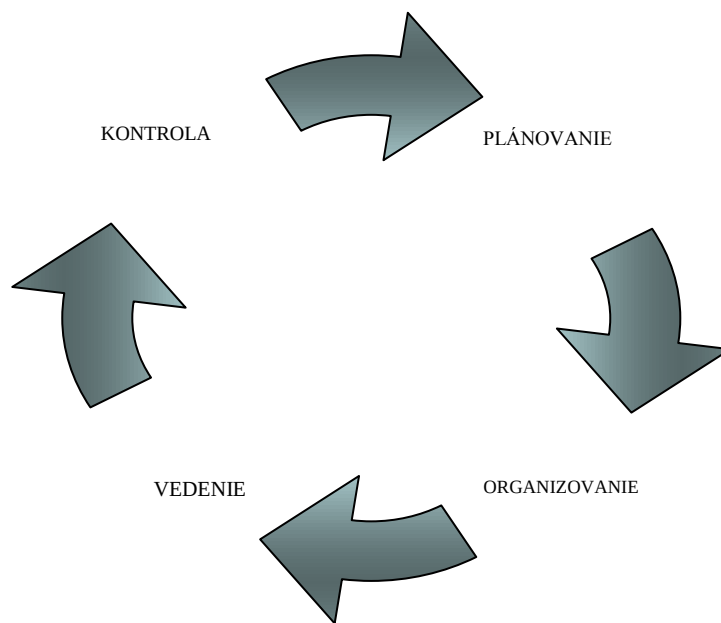
Príloha A Proces manažmentu s dobrovoľníkom	57
Príloha B Cyklus funkcií manažmentu	58

Príloha A Proces manažmentu dobrovoľníkov

MAJDUCHOVÁ, H., DLUHÁ, M., MARČEK, E.: *Neziskové organizácie*. Bratislava: SPRINT vfra, 2004, s. 103.

Príloha B Cyklus funkcií manažmentu

KUVÍKOVÁ, H.: *Neziskové organizácie v Európskej únii*. Banská Bystrica: OZ Ekonómia, 2006, s. 54.